

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

АНЛИЗ НА ВЪЗМОЖНОСТИ И ДОБРИ ПРАКТИКИ, СВЪРЗАНИ С АЛТЕРНАТИВНО ЗЕМЕДЕЛИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА „МИГ СТАМБОЛОВО-КЪРДЖАЛИ 54“

Съдържание:

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	2
II. Цел на анализа	2
III. Методология.....	2
IV. Какво е „Алтернативно Земеделие“ и защо отглеждаме алтернативни култури	3
V. Актуално състояние, възможности за развитие и прилагане добри практики за алтернативно земеделие в „МИГ Стамболово – Кърджали 54“	5
1. Природо-географски характеристики и потенциал на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“	5
2. Общ поглед на състоянието на земеделието на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“	8
3. Оценка на състоянието на земеделския сектор и възможности за развитие на алтернативно земеделие през погледа на живеещите на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“	13
4. Възможности за алтернативно земеделие в „МИГ Стамболово – Кърджали 54“, съгласно Програмата за развитие на алтернативно земеделие в Родопите.....	17
I. Изводи и препоръки за развитие алтернативно земеделие в „МИГ Стамболово – Кърджали 54“	23
II. Добри практики за алтернативно земеделие на национално ниво.....	27
III. Добри практики за алтернативно земеделие на европейско ниво.....	51
IV. Приложения.....	82

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Анализът е разработен във връзка с изпълнение дейности по подмярка 19.4 „Текущи разходи и популяризиране на СВOMP“ на мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“ по Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 (ПРСР). Извършва се съгласно Споразумение за изпълнение на СВOMP с № РД 50-37/20.04.2018 г. Дейността е предвидена в съответствие с изискванията на Наредба №1 от 22 януари 2016 г. за прилагане на подмярка 19.4 и мярка 19 от Програмата.

Анализът е изготвен през 2018 г., в периода месец септември - ноември, по възлагане на сдружение „МИГ Стамболово – Кърджали 54“, което обхваща територията на общините Стамболово и Кърджали (областите Хасково и Кърджали). В обхвата на задачата са дефинирани следните дейности за изпълнение:

- Изследване съществуващите условия за развитие на алтернативно земеделие и прилагане на добри практики в “МИГ Стамболово – Кърджали 54”;
- Проучване потенциала за развитие на алтернативно земеделие на територията на “МИГ Стамболово – Кърджали 54”;
- Извеждане препоръки за развитие на алтернативното земеделие на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“;
- Представяне добри европейски и национални практики за развитие на алтернативно земеделие.

Анализът предоставя общ поглед върху състоянието на земеделието на територията на “МИГ Стамболово – Кърджали 54“, като изследва и представя добри земеделски практики, които могат да бъдат приложени в райони с релеф и характеристики, близки до тези на МИГ-а. В допълнение ще бъдат направени предложения и препоръки за дефиниране конкретни дейности, които да подкрепят постигането на целите заложи в Стратегията за местно развитие (СМР) в подкрепа на алтернативното земеделие в района.

II. Цел на анализа

Настоящият анализ цели да предостави, преди всичко, информация за актуалното състояние на земеделието в “МИГ Стамболово – Кърджали 54“ и възможностите за използване наличния потенциал за създаване и развитие на алтернативно или още органично, био земеделие, като предостави успешни практики, които са подходящи за територията.

III. Методология

За да бъдат гарантирани качествени резултати от анализа е избрана методология, която включва широк спектър от инструменти за проучване, набиране и анализиране на необходимата информация и данни:

- Теренно анкетно проучване сред жителите на двете общини;
- Полу-структурирани със земеделски производители, и представители на бизнеса с фокус земеделска дейност и производство;
- Набиране данни и статистическа информация от легитимни издания и ресорни институции и/или техните местни звена (напр. общински служби за земеделие), в които се генерират текущо данни за земеделския отрасъл в двете общини;
- Проучване други източници, свързани с добри практики в сферата на био земеделието.

IV. Какво е „Алтернативно Земеделие“ и защо отглеждаме алтернативни култури

Алтернативното земеделие е систематичен подход към земеделието, целящ намаляване на замърсяването на селскостопанските площи, засилване на устойчивостта и подобряване на ефективността и рентабилността.

Като цяло, алтернативно земеделие набляга на управленски практики, които се възползват от природните процеси (*напр. хранителните цикли, фиксация на азот и вредители-хищник отношения*), подобряване на хранителната база в почвата чрез сеитбообращения и агрономични практики, които водят до запазване на производствения потенциал и физическите характеристики на земята, както и избирателно използване на торове и пестициди, за да се осигури ефективност на производството и съхраняване на почвата, водата и биологичните ресурси. Примери за алтернативни земеделски практики са:

- Използване на ротация на културите;
- Животинско и зелено торене на почвата и водата;
- Щадящи системи за обработка на почвата и методи за засаждане;
- Интегрирано управление на вредителите.

The Principle
of Health.

The Principle
of Ecology.

The Principle
of Fairness.

The Principle
of Care.

В съгласие с теорията за устойчивост на земеделието, органичното земеделие се фокусира върху тези земеделски практики, които излизат извън традиционните или т.нар. конвенционално земеделие, макар и да не изключват установени практики, които са в съответствие с цялостната система. В този смисъл е важно да се отбележи, че алтернативното земеделие не изключва традиционно приетите производства, стига конвенционалните земеделски практики да не противоречат на цялостната система. Едно от основните *направления* на алтернативното земеделие е биологичното земеделие (*биологично растениевъдство и животновъдство*). То включва технологии като:

- Свободно пашуване и отглеждане животни на открито;
- Технология на биологично пчеларство;
- Конкретни и общи принципи за отглеждане различни култури и видове стопански животни по биологичен начин.

Биологичното земеделие е цялостен системен подход, основан на система от процеси, които водят до устойчивост на екосистемите, запазват храните, добрите хранителни стойности, хуманно отношение към животните и социална справедливост.

Биологичното земеделие е цялостна система за управление на производството, която насърчава и укрепва устойчивостта на агроекосистемата, включително и биоразнообразието, биологичните цикли и почвената биологична дейност. За биологичното земеделие е характерно отговорното използване на енергията и природните ресурси, поддържането на биологичното разнообразие, опазване местния екологичен баланс, съхраняване и подобряване плодородието на почвата, хуманно отношение към животните и внимание към специфичните им поведенчески нужди.

Отглеждането на животни по биологичен начин, или **биологично животновъдство** означава да се отглеждат адаптирани към местните условия породи животни, като се прилагат методи на отглеждане, близки до естествения им начин на живот, които понижават стреса и осигуряват добро здравословно състояние. Животните се хранят с биологично произведени фуражи, като е забранено използването на регулатори на растежа и е ограничено до минимум прилагането на антибиотици. Стриктно се следи и съотношението между броя животни и обработваемите площи. Задължително е осигуряването на достатъчно пространство за изява на естественото им поведение като разходка и паша на открито и т.н.

Част от причините, поради които се отглеждат и все повече се разчита на **алтернативни култури** са свързани със:

Стремеж към устойчиво развитие

Намаляващо агробиоразнообразие

Здравословни ползи, свързани с уникални хранителни качества

V. Актуално състояние, възможности за развитие и прилагане добри практики за алтернативно земеделие в „МИГ Стамболово – Кърджали 54“

1. Природо-географски характеристики и потенциал на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“

Извършването на анализ на актуалното състояние на земеделието в МИГ-а предполага предоставяне на точно описание на съществуващите базисни условия, вкл. константни или устойчиви във времето характеристики на територията, върху която се осъществява. От своя страна, те ще допринесат за класифициране и типологизиране земеделското производство и намирането на адекватни инструменти за интервенция. Като базисни условия приемаме комплекса от природни дадености: физико-географски характеристики, релеф, климат, почви, водни ресурси, растителност, др. В средносрочен план и други фактори могат да се явят като базисни - напр. наличния трудов ресурс, динамика в миграционни потоци и др.

Тези условия или природни фактори са детайлизирани в Стратегията за местно развитие (СМР) на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ и представени в настоящия анализ с цел постигане по-пълно разбиране за ограниченията и възможностите за развитие на алтернативно земеделско производство на територията. За предоставянето на обективен анализ е необходимо да се проследи и идентифицира връзката и общото взаимодействие между природните, антропогенни и технологични фактори на територията. По този начин ще бъдат определен подход и насоки за развитие на алтернативното земеделие в двете общини.

Територията на МИГ обхваща общините Стамболово (26 населени места) и Кърджали (54 населени места).

Тя попада в административните граници на две области (Хасково и Кърджали) и в югозападната част на Южен Централен Район (ЮЦР). Двете общини имат непрекъсната географска връзка по между си. Общата територия на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ е 851, 579 км² (574,742 км² – община Кърджали; 276,837 км² – община Стамболово).

РЕЛЕФ

Територията притежава разнообразен релеф, който се характеризира със силно изразена разчлененост. Като цяло територията е полупланинска и със сравнително големи природни ограничения. Представява съчетание на котловинен, речно-долинен, полупланински и планински релеф. Налице са сравнително плодородни почви, подходящи за земеделски дейности. Територията се отличава с висока степен на екологична чистота, запазени екосистеми и уникален ландшафт. Геоложкият строеж на релефа притежава голямо разнообразие от скални комплекси и геоложки структури.

Кърджалийски район: Релефът е нископланински, хълмист, пресечен, с гъста хидрографска мрежа, което обуславя проявление на ерозионни процеси. Почвообразуващите материали са палеогенски наслаги, андезит, риолит, туфи и туфити и изветрителните им продукти.

Хасковския район заема югоизточната част на Родопите, като релефа е по-хълмист.

КЛИМАТ

В климатично отношение Родопският планински масив изцяло попада в Континентално-средиземноморската климатична област на България, по-точно в нейната Южнобългарска климатична подобласт. Климатът в Източните Родопи е по-мек от планинския климат на Западни

Родопи, защото надморската височина е по-малка и речните долини предлагат лесен път на по-топлия въздух от юг. Средната януарска температура е над 0°C и висока средногодишна t – около 12°-13°C. Средно 216 дни годишно (*от началото на април до началото на ноември*) се наблюдава устойчиво задържане на температурата над 10 градуса по целзий. Зимите са сравнително меки, като дните със задържане на снежна покривка за около 39. Лятото е продължително и горещо, а максималните температури достигат 39 – 40 градуса по целзий. Температурните суми през вегетационния период са около 3 800 – 4000 градуса по целзий и са сред най-високите за страната.

Средната надморска височина е 329 м.

Кърджалийски район: Агроекологичният район обхваща територии на два климатични района. Частите с по-малка надморска височина имат климат с много добра топлоосигуреност и голям дефицит в баланса на атмосферното овлажнение. При надморска височина 500-1 000 m зимата е по-студена, а лятото е значително по-хладно. Средната годишна температура е около 100C срещу 12-130C за по-ниските райони. Сумата на температурата за вегетационния период тук е около 3 3000C срещу 4 5000C за ниските части на района. Годишните валежите са 700-800 mm.

Хасковски район: Климатичен район на Източнородопските речни долини, с много черти на Средиземноморския климат. Тук зимата е мека и влажна. Средната годишна температура е 12.60C, като за месец януари тя е 1.30C, а за месец юли е 22.80C. Температурната сума за вегетационния период е 4 4000C, която осигурява условия и за най-топлолюбивите култури. Средната годишна сума на валежите е около 650 mm, но по-голяма част от тях пада през зимния период. Условията създават предпоставки за много голяма изпаряемост през горещото и сухо лято. Дефицитът в баланса на атмосферното овлажнение за вегетационния период е около 430 mm, който изисква напояване още от началото на лятото.

ВОДНИ РЕСУРСИ

Теренът на територията се прорязва от средното течение на река Арда и нейните притоци. Основни водни ресурси за минерални извори и язовири, които се използват основно за напояване. На територията на МИГ-а попада частично язовир „Студен кладенец“.

ПОЧВЕНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Почви в Кърджалийски район: Най-разпространеното почвено различие са плитките излужени канелени горски и неразвити почви. Срещат се и нормални излужени канелени горски почви. Всички почви от района са сходни с тези от Разложкия, но процесите на ерозия са още по-силно проявени. Почвеното плодородие не е високо, като част от почвите са естествено киселени. Доскоро върху тях тютюнът е бил основна култура, особено в населените места от община Кърджали.

Геоложкият строеж на релефа в *община Кърджали* се характеризира с голямо разнообразие от скални комплекси и геоложки структури. Най-голям дял от територията е покрит с вулканогенно-седиментните скали от палеогенския комплекс, съставени от риолити, андезити, туфи и туфити, смесени с различни морски седименти. В югозападната част на общината на големи територии се разкриват метаморфни скали представени от гнайси, амфиболити, слюдени шисти и др. В северната част на общината се срещат и слабо-споени неогенски седименти, които са лесно податливи на ерозия. По долините на реките Арда и Перперек са образувани ивици от алувиални наслаги съставени предимно от пясъци и чакъли с кватернерна възраст. В земеделските площи преобладават почви със средно продуктивни възможности до лоши и непригодни за земеделско ползване. На територията на горския фонд преобладават канелени горски излужени почви, следвани от кафяви горски (светла, преходна, тъмна), хумусно-карбонатни, алувиални, алувиално-ливадни и алувиално-делувиални почви.

Почви в Хасковски район: Почвообразуващите материали са представени предимно от лиецненски наноси, но с разлика в почвената покривка, съставена преди всичко от излужени канелени горски (неерозирани, ерозирани и плитки) почви и с много слабо участие насмолници, алувиално-ливадни и псевдоподзолисти (канелено-подзолисти) почви. Канелените горски почви се отличават със средномощен хумусен хоризонт (25-30 cm), нормален профил, средно до тежко пясъчливоглинест механичен състав (40-50% физична глина) средно изразена текстурна диференциация (текстурен коефициент 1.5), слаба запасеност с органично вещество (около 2% хумус) и силно до средно кисела почвена реакция (pH във H₂O 5.0-6.0). Част от площта им е засегната от ерозионни процеси. Останалите компоненти на почвената покривка: смолници, псевдоподзолисти (канеленоподзолисти) горски и алувиално-ливадни почви притежават сходни свойства на аналозите си от съседните райони (IV8 и IV9).

Заради близостта на *община Стамболово* до поречието на р. Арда част от територията на МИГ-притежава значително плодородни земеделски земи. Делът на обработваемата земя в община Стамболово представлява 67,2% от общата територия на общината. Почвите са канелени горски, повечето дълбоко ерозирани. Срещат се и черноземни смолници. Характерни за региона са и така наречените скелетни почви, образувани от рушенето на риолитите. Те създават специфичен микроклимат, обуславящ разнообразна и интересна флора. Общо на територията преобладават почви с добри през средно продуктивни възможности до лоши и непригодни за земеделско ползване площи. Кариерите за добив на инертни материали, които представихме по-горе, са сериозен замърсител на почвите и освен това нарушават териториите. В общината има и свлачища.

За развитието на ерозия на територията допринасят и относително голямото вертикално разчленение на релефа и обезлесяването на значителни участъци от горите. При процеса на ерозия почвената материя се отнася от водата и в по-малка степен от ветровата ерозия. Причина за възникване може да бъде всяка човешка дейност, която излага почвата на въздействието на дъжда и вятъра, увеличава скоростта на оттока от дъждовна вода или разширява засегнатата площ. Земеделски дейности като разораване на наклонени терени, отстраняване на вегетативния почвен слой, изоставяне на тераси, отглеждане на прекомерен брой добитък, неправилно управление на културите и утъпкване от тежки машини усилват ерозионните процеси.

Силната ветрова и водна ерозия оказват неблагоприятно влияние върху развитието на селското стопанство. Познати са редица технически решения, сред които - изграждане на полезащитни пояси, редуване на земеделските култури, регулиране на броя на добитъка, използване на капково напояване, построяване на механични бариери и др., които могат да допринесат за намаляване на ерозията. При избора им трябва да се вземат под внимание и други фактори, които нямат технически характер - пренаселеност на района, социална структура, икономически и екологични процеси и т.н.

БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ

На територията на МИГ се срещат многобройни местни растителни и животински видове, които имат консервационна значимост и са свързани с поречието на реката, нейните притоци (река Перперек, Боюк дере и Ат Изи) и влажните зони, които образуват. Реките и техните корите предоставят естествени коридори за придвижване на видовете и имат важна роля за тяхното оцеляване. На територията на МИГ има обекти от Националната екологична мрежа, като най-голям е делът на защитени зони по Натура 2000, следвани от Директивата за хабитатите и Директивата за защитените зони на птиците.

По високите части на източнородопския масив разпространени гори от дъб – благун, горун, цер, а по северните склонове на Гюмюрджинско-Мъгленишката подобласт има букови гори. Срещат се още липа, маклен, както и някои редки видове като силивряк в резервата „Вълчидол“, южно

лале, синтенисова перуника и др. За Източните Родопи е характерно разпространението на храстова и нискостъблена растителност – космат дъб, келяв габър, брекиня, дива круша, мъждрян, дрян, червена хвойна, смрадлика, чешкодрян, зеленика, червена хвойна, жасмин и др.

От животинския свят са разпространени сърна, чакал, пепелянка, змия пясъчница, смок мишкар, македонски гущер, костенурки, видра и др. В Източните Родопи гнездят около 180 вида птици – редките видове белоглав лешояд, египетски лешояд, белоопашат мешало, скален орел, скален дрозд, сокол скитник, керкенец, коприварче, черен щъркел и др.

ЗЕМЕДЕЛИЕ В „МИГ СТАМБОЛОВО – КЪРДЖАЛИ 54“

От гледна точка на климатичните характеристики за селскостопанско производство, територията предлага добри условия за развитие на лозарство и зеленчукопроизводство, както и добри условия за отглеждане на почти всички селскостопански култури, особено зърнен-хлебни, зърнено-фуражни и трайни насаждения.

Кърджалийски район: Влагоосигуреността на културите, поради силно ерозираните и наклонени площи, които не могат да задържат есенно-зимните валежи, не е добра. Дефицитът в баланса на атмосферното овлажнение е около 370 mm. Средният (агрономически) бонитетен бал за района е 40 бала, което е границата между "средни" и "лоши" земи. Дефицитът в баланса на атмосферното овлажнение е около 370 mm. Средният (агрономически) бонитетен бал за района е 40 бала, което е границата между "средни" и "лоши" земи. Най-подходящи са за ориенталски тютюн (бонитетен бал 71) – група "добри земи". По-слабо пригодни са те за пшеница (56 бала), пасища и ливади (53 бала), лоши - за ябълки, лозя и картофи (33-29 бала), а непригодни - за люцерна, захарно цвекло, соя, слънчоглед. По среден (агрономически) бонитетен бал земите са сходни с тези в Гоцеделчевския и Разложкия райони, но екологичните условия се характеризират със специфично съчетание, което благоприятства наложилата се в земеделската практика на района тютюнева култура.

Хасковски район: Общите продуктивни възможности на земите в този агроекологичен район се характеризират със среден (агрономически) бонитетен бал 57, спадащи към бонитетната група "добри земи". По пригодност за отглеждане на основните селскостопански култури те могат да се степенуват по следния начин: Най-подходящи са за лозя, ябълки и пшеница с бонитет съответно 71-63 бала, т.е. към групата "добри земи". По-слабо пригодни са за ориенталски тютюн, люцерна, пасища и ливади, царевица, слънчоглед и захарно цвекло с бонитет в интервал 59-41 бала, което ги причислява към групата "средни земи". Най-ниски са продуктивните възможности на земите в района за соя (39 бала, т.е. група "лоши земи") и за картофи (15 бала "непригодни земи").

СВЪРЗАНОСТ НА „МИГ СТАМБОЛОВО – КЪРДЖАЛИ 54“

Територията има добре развита пътна мрежа, чрез която имат добра свързаност със съседните общини, ж. п. линията Хасково-Кърджали и чрез международния път – към Турция и Гърция. От третокласната пътна мрежа най-значими са III – 507 – Кърджали – Жинзивово – Мост – област Хасково.

2. Общ поглед на състоянието на земеделието на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“

Състояние на земеделието в „МИГ Стамболово – Кърджали 54“:

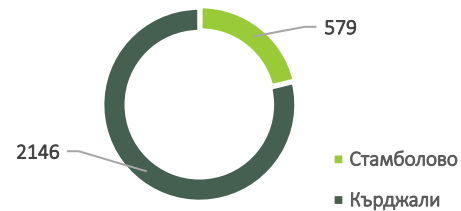
На територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ селското стопанство е припознато като стратегически отрасъл, който има ключово значение за запазване поминъка и традициите на местното население.

В последните години то бележи известен подем, като е регистриран ръст на производството, едновременно в отрасъл растениевъдство и животновъдство. *Осъзната е необходимостта селскостопанската политика да се фокусира към създаване конкурентни и стабилни стопански единици, които да отговарят на европейските изисквания.* Нагласите сред местното население (източник: СВОМР) са, че развитието на земеделието може да допринесе за намаляване високата безработица, като осигури текущи доходи на част от населението на територията. Държавните субсидии, от друга страна, се приемат като реален мотив и средство за намаляване процентът на необработваеми земи.

„МИГ Стамболово – Кърджали 54“ разполага с много (2725 бр.), но малки на брой земеделските стопанства, като голяма част от тях са полу-пазарни или дори натурални. Този мащаб е предопределен от характера на територията, чийто земеделските парцели са малки и силно разпокъсани.

Регистриран брой земеделски стопанства на територията на "МИГ Стамболово - Кърджали 54"

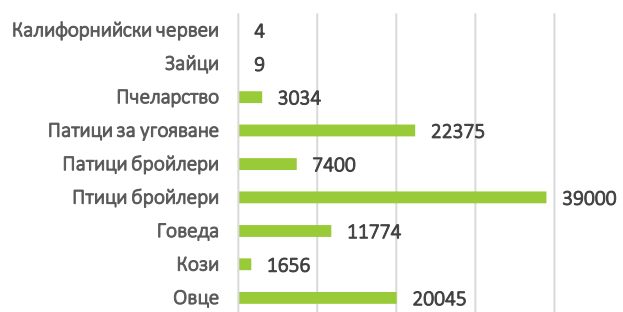
По-големите земеделски стопанства се намират на територията на община Стамболово, където се отглеждат лозя и зърнени култури. Въпреки това, по последни данни, от всички регистрирани в общината земеделски стопанства *реално работещи са едва 258.*

Условията за сравнително конкурентоспособно земеделие на територията на МИГ-а се дължат основно на възможността за по-интензивна диверсификация на стопанствата към т.нар. чувствителни сектори и прилагане на биологични практики. Подходящи са отглеждането на зеленчуци (*напр. пипер*), етерично маслени и лекарствени растения. Целенасочената подкрепа за млечните животновъди и стопанства, които отглеждат животни пасищно е възможност за увеличаване размера (*стандартния производствен обем*) на стопанствата и съответно доходите на заетите лица в тях. Тази насока на подкрепата е мотивирана и от желанието за осигуряване суровина за малки преработвателни предприятия на територията на МИГ.

Животновъдството на територията:

На територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ се отглеждат *основно птици, овце и говеда*. Графиката отясно представя броя на отглежданите животни спрямо тяхната порода. Разпределение на животни по общини е представено (*виж графики по-долу*), съгласно предоставени данни за 2018 год.

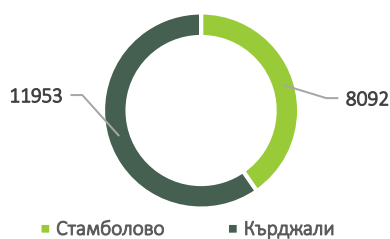
Брой животни, които се отглеждат на територията на "МИГ Стамболово - Кърджали 54"

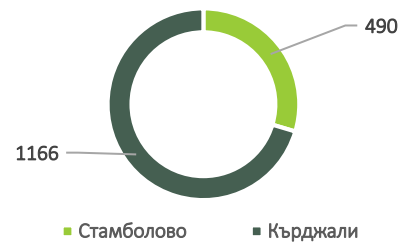
На територията на община Кърджали се отглеждат значително повече овце, кози и говеда.

Разпределение на отглежданите ОВЦЕ в двете общини

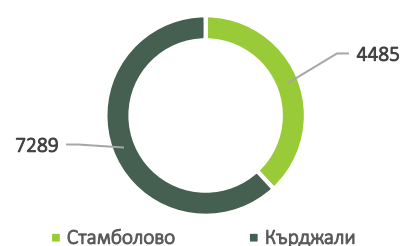

Разпределение на отглежданите КОЗИ в двете общини

Съгласно предоставените данни можем да заключим, че за разлика от община Кърджали община Стамболово, от своя страна, разполага със земеделски стопани, които отглеждат птици. Липсват актуални данни относно развитието на зайцевъдство и пчеларство в община Стамболово.

Разпределение на отглежданите ГОВЕДА в двете общини

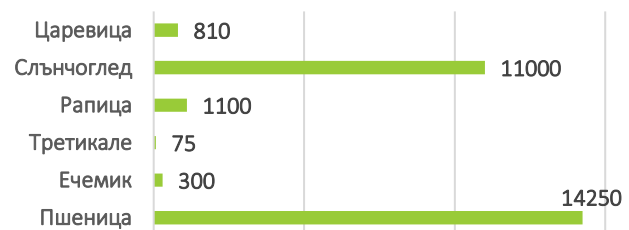

Като цяло, животновъдството на територията на МИГ-а е съсредоточено в частния сектор, като животните предимно се използват за задоволяване лични нужди, а друга все още ограничена част от тях се отглеждат за пазара. Според данни от 2016 г. е налице уедряване на фермите и постепенно излизане от установения преди години семеен модел на отглеждане на добитък в рамките между 1 и 10 животни.

Растениевъдство на територията:

На графиката отдясно са представени зърнени и технически култури, които се отглеждат на територията на МИГ-а. Не е ясно каква част от зърнените и технически посеви на земеделските производители са за фуражни цели. **С тази цел, в община Стамболово се отглеждат 350 дка сурго и 270 дка фуражен грах.** Липсват актуални данни за наличие на рапица, слънчоглед, сурго, фуражен грах в община Кърджали и затова приемаме, че такива не се отглеждат на територията.

Зърнени и технически култури (дка), които се отглеждат на територията на "МИГ Стамболово - Кърджали 54"

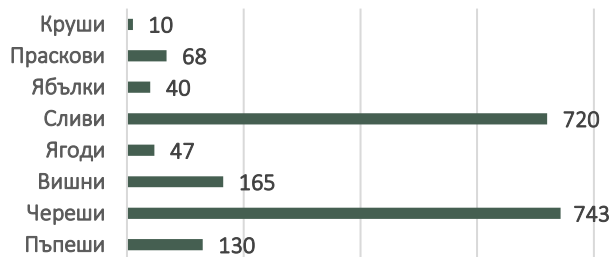

Лозя се отглеждат в община Стамболово – **общо 7655 дка.** Районът е прочут с лозовите си насаждения, концентрирани основно в землищата на селата Стамболово, Царева поляна, Поповец, Тънково и Малък извор. Тук се произвежда известното „Мерло от Стамболово“. Основните винени сортове, отглеждани в община Стамболово, са традиционните за региона класически сортове – Каберне Совиньон и Мерло, както и Шардоне, Совиньон Блан и Мускат. Отглеждат се и специфични български сортове като Мавруд, Памид и Димят. В изпълнение на специалната програма на винарната за развитие на лозарството са засадени нови масиви. Предприемат се действия за подмладяване и увеличаване на насажденията от специфичната за региона Тамянка.

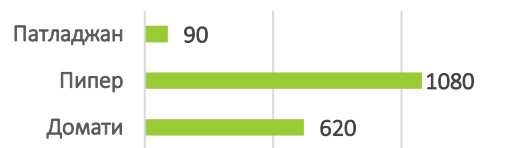
Общо 260 дка (110 дка – Стамболово; 150 дка – Кърджали) тютюн се отглеждат. 350 дка са покритите с памук площи, които са разположени изцяло на територията на община Стамболово.

Плодове (дка), отглеждани на територията на
"МИГ Стамболово - Кърджали 54"

Най-застъпени сред плодните култури на територията на МИГ-а са **черешите** и **сливите**, следвани от **вишни** и **пъпеши**. Сравнително малко насаждения за заети с отглеждане на ябълки и круши.

Зеленчуци (дка), отглеждани на
територията на "МИГ Стамболово -
Кърджали 54"

Според предоставените статистически данни на територията се отглеждат основно **патладжан**, **пипер** и **домати**. Съвсем очаквано за климата и условията, пиперът и доматите са значително по-застъпени.

Представените графики показват подробно разпределение на отглежданите култури на територията на двете общини.

Разпределение на отглежданата пшеница
(дка)

Царевица, отглеждана на територията на
двете общини (дка)

В община Кърджали ключово значение имат **тютюневите насаждения** и **зеленчуковите култури**. Зеленчукопроизводството е развито в източната част на общината, където релефа е по-благоприятен и съществуват поливни съоръжения.

Пипер, отглеждан на територията на двете
общини (дка)

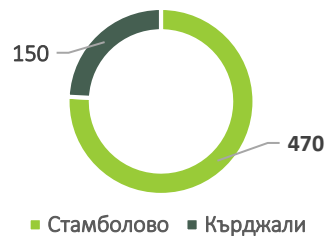
Тютюн, отглеждан на територията на двете
общини (дка)

Въпреки намаляването на тютюнопроизводството през последните години, то все още е основен поминък за голяма част от населението на общината.

Домати, отглеждани на територията на двете общини (дка)

Регистрираните земеделски производители, които отглеждат **пъпеш**, **вишни** и **ягоди** са на територията на община Стамболово.

От друга страна, **ябълки**, **праскови** и **круши** се отглеждат от земеделски стопани, единствено, на територията на община Кърджали.

Череша, отглеждани на територията на двете общини (дка)

Сливи, отглеждани на територията на двете общини (дка)

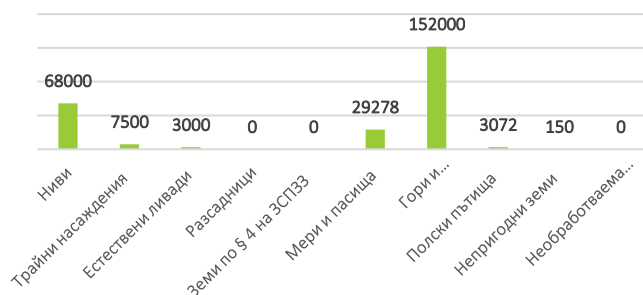

Горски фонд на територията:

Съгласно данни от 2016 г. общата площ на горския фонд в община Стамболово е 152 000 дка, като средната възраст на горите е между 40 – 45 години. Горският фонд на територията на общината е около 120 000 дка или 44 % от територията на община Стамболово, от които над 70% са покрити с гори. Основните дървесни видове са цер, благун, зимен дъб, космат дъб, габър, черен бор, бял бор и др.

В резултат на провежданите залесителни мероприятия през 70-те години на миналия век основни култури са черният и белият бор, малка част – акация и хибридна топола. Над 70% от териториите са залесени, а средната възраст на горите е 46 години за ТП ДГС Хасково. По видове гори залесената площ на стопанството е разпределена както следва: Иглолистни – 10%, Широколистни високоствъблени – 6%, Издънкови за превръщане – 73%, Нискоствъблени – 11%.

Поземлен фонд в община Стамболово (дка)

Според данни от 2016 год. земеделските земи в община Кърджали възлизат на 225 434 дка или 39,2% от територията. Поземленият фонд за периода 2012 – 2015 г. е представен на графиката отдясно.

Част от мерите и пасищата се обработват и са придобили статут на ниви, а земеделските територии, които са ниви са придобили статут на горски територии

Горският фонд възлиза на 276 842

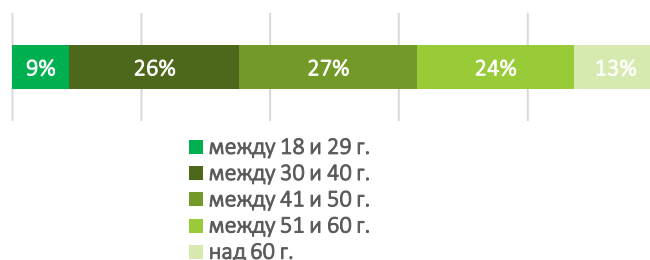
дка или 48,2% от територията на общината. Разпределен е на гори и полезащитни пояси, разположени на 207 748 дка; голини, сечища и пожарища – 6016 дка, горски пътища и просеки – 1545 дка.

Наличието на два големи водема – яз. Кърджали и яз. Студен кладенец осигурява добри условия за развитие на садковото производство. Разрушени са изградените в миналото напоителни системи, като напоителна система – „Прилепци“ (5 459 дка поливна площ) не се използва поради необходимост от сериозен ремонт. Годна за експлоатация е само напоителна система „Званица“ (3 870 дка поливна площ).

3. Оценка на състоянието на земеделския сектор и възможности за развитие на алтернативно земеделие през погледа на живеещите на територията на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“

В тази част от анализа ще бъдат представени резултати от извършено анкетно проучване сред жители на територията на двете общини. Основна цел е изследване мнението на местните жители относно състоянието и възможности за развитие на алтернативно или още био земеделие на територията на «МИГ Стамболово – Кърджали 54». Образецът на анкетна карта е представен като приложение в настоящия доклад.

Възраст на респондентите:

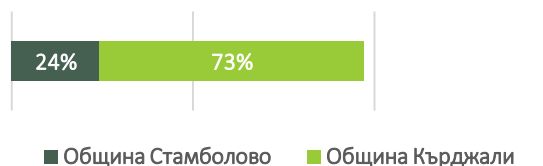

73% от респондентите са на мнение, че липсата на достатъчно финансови средства, които да се инвестират представляват основна пречка за развитие земеделие на територията. Сред 29% недостатък пред стартиране и устойчивото развитие на земеделски е отсъствието на

Общият брой респонденти е 103. Най-активни са участници на възраст между 30 и 60 години, като заедно те съставляват повече от половината респонденти, взели участие.

Повече от половината участници в анкетното проучване са живеят в община Кърджали (73%).

Принадлежност към община

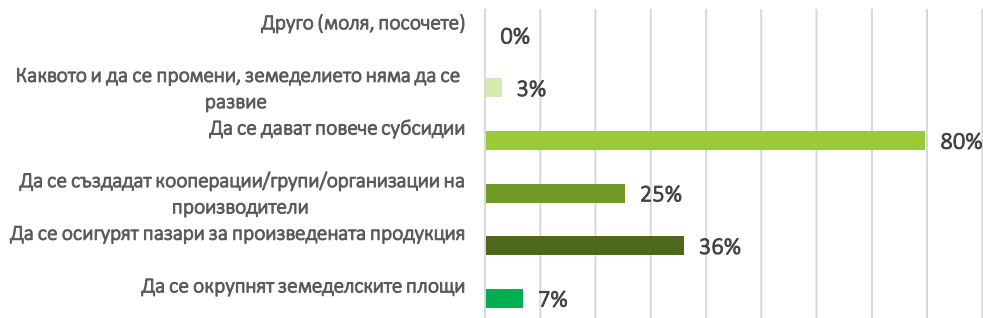
млади хора, които да обработват земята. Липсата на малогабаритна техника за обработка на почвата и животновъдните ферми също е посочена като сериозна пречка от 29% от анкетираните.

1. Основни пречки пред развитие на земеделие на територията

80% от всички респонденти смятат, че за да се развива активно земеделие на територията на тяхната община, и съответно на МИГ, са необходими повече земеделски субсидии. 36% обаче са на мнение че, осигуряването на пазар за произведената продукция е също важно условие. 25% смятат, че е необходимо създаване на кооперации или друг вид организации на производители. Една от основните задачи на земеделските кооперативи е именно намирането на директен пазар за произведената продукция от малки ферми и земеделски производители.

2. Предложения за промени и по-активно развитие на земеделието на територията

60% от всички смятат, че съществува алтернатива на сегашните земеделски култури и животни. 35% са участниците, според които няма или по-скоро не съществува възможност за заместване и диверсификация на отглежданите към момента земеделски култури и животни на територията на «МИГ Стамболово – Кърджали 54».

3. Има ли алтернатива на отглежданите към момента земеделски култури и животни

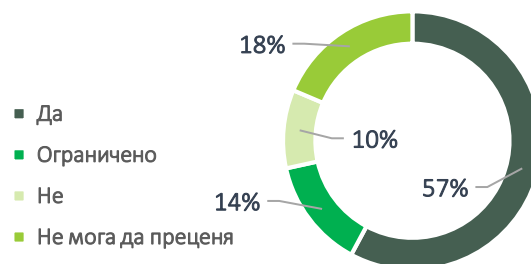
Според респондентите, взели участие в анкетното проучване, културите, които имат най-голям потенциал да заместят традиционно отглежданите на територията са: орехи, бадеми, лавандула, други култури на трайни насаждения, бял риган, мащерка. По-малко такива могат да бъдат различни лекарствени култури, кориандър, планинска чубрица, маточина, етерично-маслени култури и други.

4. Култури, които могат да заместят традиционно отглежданите на територията

Малко повече от половината респонденти – 57% са твърдо убедени, че на територията е възможно развитие на биологично или органично земеделие. 14% смятат, че е възможно, но ограничено, докато 18% посочват, че не могат да преценят. 10% смятат твърдо, че био земеделието не е алтернатива.

5. Възможно ли е развитието на биологично (органично) земеделие на територията

6. Ако станете земеделски производител, бихте работили по направление:

73% от всички респонденти са посочили, че ако станат земеделски производители биха работили в областта на биологичното растениевъдство, докато едва 6% са определили, като желан сектор животновъдството. 14% са отбелязали пчеларството, като направление, по което проявяват интерес.

Запитани от какво най-много имат нужда, за да бъдат биопроизводители, най-голяма част от анкетираните (57%) са посочили подкрепа (средства) за инвестиции и закупуване на нови машини, съоръжения и технологии, 55% подобряване достъпа до пазара. Най-малко респонденти се нуждаят от обучение и специализирани курсове – едва 17%. Прави впечатление, че желани мерки са и такива, които могат да бъдат предмет на дейност и подкрепа от страна на земеделски кооперативи и организации. Такива са подготовката на общи проекти, посочено от 44%, осъществяването на маркетинг дейности и популяризиране продукцията – 42% с цел намирнае и установяване трайно на определен пазар. Недостигът на квалифицирана работна ръка е актуален проблем (39%), който се очаква да се задълбочи с годините. И тук, кооперирането и сътрудничеството на вертикално (*държавни и местни институции в и извън страната*) и хоризонтално (*други земеделски производители, организации, вкл. научни и изследователски звена*) ниво ще бъде от ключово значение за създаване/намиране кадри и съответно оцеляване на малките производители.

7. За да бъдете успешен биопроизводител се нуждаете най-вече от:

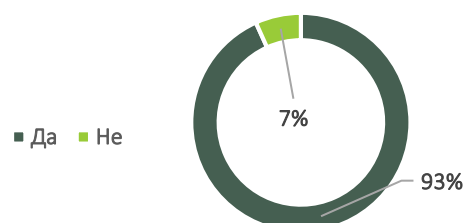
75% от респондентите са посочили, че планират да се занимават със земеделие, като 11% твърдо са посочили, че не възнамеряват. На въпрос коя култура биха или отглеждат към момента, най-голяма част от респондентите са посочили **лавандула, орехи и бадем, зърнени култури (пшеница, слънчоглед, рапица, царевица, ечемик), лечебни растения (жълт кантарион, билков чай, шипка, т.н.) и череши.**

93% от респондентите биха ползвали специализирана консултация в определен сектор, ако решат да се занимават със земеделие, докато на седми въпрос едва 17% са посочили, че се нуждаят от обучение и специализирани курсове в областта.

8. Планирате ли да се занимавате със земеделие

10. Смятате ли, че бихте имали необходимост от специализирана консултация в сектора

Изводи от проведеното анкетно проучване сред жители на „МИГ Стамболово – Кърджали 54“ за състоянието на територията:

- Малки и разпокъсани земеделски стопанства от семеен тип;
- Трудно осигуряване на пазар за произведената продукция;
- Недостатъчно земеделски кооперативи, които могат да преодолеят голяма част от съществуващите пред земеделските производители към момента пречки;
- Недостиг на квалифицирана за земеделски дейности работна ръка;
- Липса на млада работна ръка в сектор земеделие;
- Ограничени средства и субсидии за закупуване техника, съоръжения и развитие на алтернативни (био) практики на земеделие;
- Наличие на условия и положителна нагласа за развитие на био земеделие и замяна на определени традиционни култури;
- Най-голям интерес има по отношение на лавандула, зърнени култури, трайни насаждения (орех и бадем), овощни насаждения (череша) и билките, като алтернативни култури;
- Предпочитан сектор биологично растениевъдство;
- Действащите и бъдещи биопроизводители следва да бъдат подкрепени в своята дейност чрез специализирани обучения и консултации в сектора, вкл. и относно ползите и възможности за създаване на кооперативи и инвестиции.

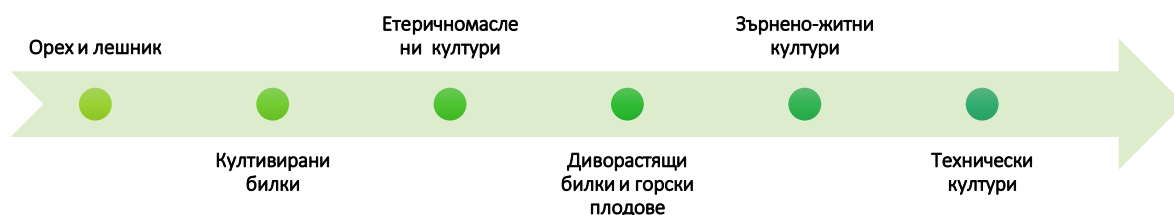
4. Възможности за алтернативно земеделие в „МИГ Стамболово – Кърджали 54“, съгласно Програмата за развитие на алтернативно земеделие в Родопите

В Програмата за развитие на алтернативно земеделие в Родопите са очертани две основни направления, отнасящи се до подсекторите на земеделието. Вzeti са под внимание почвено-климатичните и другите природниобусловености, характерни за Родопския масив, в територията на който попадат „МИГ Стамболово – Кърджали 54“.

РАСТЕНИЕВЪДСТВО

В подсектор „Растениевъдство“ е установен значителен потенциал за диверсифициране и разнообразяване традиционните за района култури и насаждения.

ОВОЩНИ ВИДОВЕ

А. ОРЕХ И ЛЕШНИК

В района на Източните Родопи съществуват обективни предпоставки за развитие на орехово и лешниково производство, тъй като екологичните фактори са в благоприятно съчетание с биологичните особености на двете култури. По отношение на лешниците климатичните ограничения са по-слабо изразени, но той може да вирее и на по-високо разположени планински терени. Сравнително високата му възискателност към почваната влажност също не е в разрез с широкото му разпространение ако бъдат избрани подходящите за това терени с естествено висока влажност или изградена иригационна система.

Повишеният интерес към ореха и лешника се дължи на следните им предимства: плодовете им притежават голяма съхраняемост, лесно се транспортират, с тях може да се търгува в икономически най-изгодния момент, имат висока цена и са винаги търсен артикул на световния пазар. Орехът се отглежда за плодове, за дървесина и за плодове и дървесина едновременно. Той може да заеме своето място в горски масиви, в смесени маломерни насаждения за фамилни нужди и като едновидови насаждения с производствена цел.

Присаденият лешник има безспорни предимства от екологична гледна точка, защото не образува издънки и отпада необходимостта от използване на химични средства за тяхното премахване. По-мощната и дълбоко проникваща коренова система на дървовидната леска се справя по-добре с недостига на влага, което позволява отглеждане и при неполивни условия. Използването на дървовидната леска като подложка значително изменя изискванията на лешника към почвените условия и той успешно може да вирее на по-бедни, дори каменисти почви; т.е. месторастения, където лешниковите сортове не могат да се отглеждат на собствен корен. Изброените предимства на ореха и присадения лешник ги определят като подходящи овощни видове и за пустеещи, слабопродуктивни, наклонени земи в различни райони на Източните и Родопи. В агроекологичен аспект орехът и лешникът имат определени предимства в сравнение с другите овощни видове:

- Добре поддържаните градини от тези видове са продуктивни до 60-годишна възраст;
- Необходими са сравнително по-малко грижи по време на отглеждането им – прилага се по-късна резитба, беритбата на плодовете се извършва сравнително лесно, по-слабо се нападат от болести и неприятели, производствените процеси подлежат на механизизиране;
- Лешникът може да заеме местата, където късните пролетни мразове нанасят повреди на някои овощни видове.

В. КУЛТИВИРАНИ БИЛКИ И ЕТЕРИЧНОМАСЛЕНИ КУЛТУРИ

Според сравнителен анализ на бизнес-центъра във Велинград относно приходите, разходите и печалбата от производството на три вида билки (*лавандула, градински чай, лайка*) и традиционните за Родопите култури (*картофи, хмел и тютюн*), средногодишната рентабилност на декар при билкопроизводството е от 1 до 5 пъти по-висока от тази при другите разглеждани култури. Необходимите първоначални капиталовложения и средногодишни разходи за отглеждане на билки са от 2,5 до 19 пъти по-ниски, в сравнение с тези при традиционни отглежданите. Това прави билките много по-достъпни като култури за дребните собственици на земя и социално слабите в Родопския регион, при които безработицата е сравнително висока.

ЛАВАНДУЛА

Тя успешно вирее на слабо до средно плодородни, неполивни площи, каквито са болшинството от почвите в планинските региони на Хасковско, Кърджалийско и Смолянско. Естествените находища на лавандулата в България са разположени на надморска височина от 600 до 2 000 м. В същото време тя е една от най-добрите противоерозийни култури. Засадена по

хоризонталите, с мощната си коренова система и множество приземно разположени клонки, тя спира ерозията на почвата и служи като укрепващо насаждение. Тесните линейно-ланцетни листа, осеяни с трихоми, обуславят икономичен разход на вода, а дълбокото проникване на скелетните корени дава възможност на растението да използва водните резерви от големи почвени дълбочини. Студоустойчива култура. Възрастните растения издържат през зимата до - 26°C. За етерично масло се преработва свежата надземна маса, а за дрога се използва изсушен цвят.

ГРАДИНСКИ ЧАЙ

Многогодишно полухрастовидно растение. Изисква топли и сухи райони с мека и снежна зима. Макар че е топлолюбив вид, успешно презимува при нашите климатични условия. Притежава висока сухоустойчивост, която се дължи на добре развитата коренова система и покритата с власинки листна маса. Вирее на бедни, водопроникуеми почви, но висок добив се получава при висок агрофон. Тези му характеристики го поставят като една от най-подходящите култури за Родопския край. За етерично масло се ползва надземната част в свежо и сухо състояние, а сухите листа широко се прилагат в медицината.

МАЩЕРКА

Многогодишно, полухрастовидно растение. Естествен ареал на разпространение - най-често ниските и средните склонове на планините, като достига до 2300 м надморска височина. Обикновено е разположена по топлите южни и югозападни склонове на каменисти и пясъчливи места. Вирее успешно на различни почвени типове - кафяви горски, канелени горски почви. Предпочита неутрални и слабо алкални почви. Специалният строеж на листата и повърхностно разположената коренова система запазват на влагата и увеличават сухоустойчивостта на растенията.

ПЛАНИНСКА ЧУБРИЦА

Многогодишно полухрастовидно растение. У нас се среща по сухите каменисти места, почти изключително върху варовик. Чубрицата обича райони с топъл и средно влажен климат. Расте на отцедливи, проветриви почви, със средна запасеност на хранителни вещества. Понася добре засушаването на почвата, поради това че има добре развита коренова система. Използва се надземната част за производство на етерично масло или за суха дрога.

БЯЛ РИГАН

Многогодишно тревисто растение. Естествените находища в България са скалистите склонове на Източните Родопи, вкл. Беласица и Кресненското дефиле. Има средни изисквания към почвата - развива се добре на леки, пропускливи алувиални, кафяви и канелени горски почви. По отношение реакцията на почвата не е взискателен - добре се развива на почви с неутрална, слабо алкална и слабо кисела реакция. Има добра студоустойчивост и екологична пластичност. Използва се надземната му част за суха дрога и етерично масло.

ШИПКА

Многогодишно храстовидно растение, устойчиво на студ и непретенциозно към почвените условия. Неговата мощна коренова система осигурява достатъчно влага за изхранване на плодовете през горещите летни месеци. Използват се шипковите плодове, които са търсена и високо ценена стока на вътрешния и международния пазар.

МЕНТА

Многогодишно тревисто растение. Силно взискателно към светлината, която оказва влияние върху добива и качеството на маслото. Ментата образува мощно коренище, достигащо до 40 см дълбочина и не е особено претенциозна към почвената влага. Използва се надземната част за

суха дрога и етерично масло. Ментата изисква поливни площи, а белият риган и градинският чай – по-ниски и защитени от ветрове места. Тези предложения не изключват възможността за отглеждане в някои специфични микрорайони на други етеричномаслени и лекарствени култури.

С. ДИВОРАСТЯЩИ БИЛКИ И ГОРСКИ ПЛОДОВЕ

Около 45% от изнасяните български билки са култивирани, а останалите са диворастящи. Съществуват неограничени пазари, както за диворастящите билки, така и за горските плодове. Необходимо е в максимално кратки срокове сертифициране на региони в Родопите, отговарящи на стандартите на ЕО за производство на биологична продукция, което ще бъде предпоставка за повишаване на сезонната заетост на голяма част от населението в тези региони. Наложително е да се създадат добри връзки между основните изкупвателни организации и фирми и тези, занимаващи се с преработка и износ на билки и горски плодове. Необходимо е да се проучат и култивират някои ценни диворастящи билки и плодове, за които има търсене на международния пазар.

Д. ЗЪРНЕНО-ЖИТНИ КУЛТУРИ

РЪЖ

Ръжта е традиционна и позабравена култура за Родопския регион. Тя незаслужено е изместена от пшеницата и ечемика и може да бъде алтернатива, поради невзискателността си към почвите, устойчивостта на болести и ранното прибиране, което гарантира по-добри добиви. В последните години ръжният хляб е търсен и предпочитан от голяма част от градското население. Това е една от причините да препоръчаме възвръщането на ръжта в тези региони. Тя е зимоустойчива и студоустойчива зимна житна култура. Не понася дебела снежна покривка, както и високи температури по време на цъфтеж. Не е взискателна към почвата. Поради мощната си брадеста коренова система ръжта успява и там, където не могат да се отглеждат други култури. Използва се основно за зърнопроизводство на чер диетичен хляб, концентриран фураж за селскостопанските животни и спирт. Тя се отглежда и за получаване на склероций от мораво рогче, необходим за фармацевтичната промишленост.

Е. ТЕХНИЧЕСКИ КУЛТУРИ

ЛЕН

Той е една от възможностите за подходящ сеитбооборот с картофите. Най-подходящите площи за тези две култури се припокриват. Влакнодайният лен е растение на прохладния климат. Той е влаголюбив до фенофаза цъфтеж, но след това потребностите му от вода са много малки. Притежава слабо развита коренова система и изисква почви с лесно усвоими хранителни вещества. Неподходящи са тежки, глинести, заблатени и кисели почви.

ФУРАЖНО ПРОИЗВОДСТВО

Регионът разполага с огромни територии естествени ливади и пасища. Те са голям природен източник за получаване на висококачествен тревен фураж за животните.

В последните години, както ливадите, така и пасищата са изоставени и постепенно се превръщат в пустеещи и обрасли с храстовидна растителност територии.

Понастоящем едногодишните фуражни смеси заемат незначителен дял от посевната площ в региона. Те имат значение за сеитбооборота на картофите, подобряват структурата на почвата като я правят подходящ предшественик за редица култури. Многогодишните тревни смеси могат да повишат значително добивите на сено и паша и да решат проблемите с изхранването на животните. Затова е необходим нов подход при използване на общинските и държавните ливади, пасища, мери и изоставени територии. Голяма част от нископродуктивните и ерозираните земи могат да се затревят с подходящи житни и бобови ливадни треви, което ще доведе до получаване

на висококачествено сено и паша. Сега те са за общо ползване и никой не се грижи за тяхното почистване, подобряване и рационално използване.

ЖИВОТНОВЪДСТВОТО

ГОВЕДОВЪДСТВО

Отглеждането на млечни крави в Родопския район е многовековна традиция. В тази насока Опитната станция в Смолян участва в създаването на Българското Родопско Говедо и е разработила модели за технологично и организационно изграждане на ферми в региона. Българското Родопско Говедо е изключително добре приспособено към агроекологичните условия на Родопите. На единица живо тегло то е най-високопродуктивната и високоефективна порода за Родопите, особено на фона на ниското ниво на хранене и гледане.

Тъй като броят на млечните крави се е свил драстично през последните години, за стимулиране на производството на стоково мляко в Родопите и създаване на бизнес в говедовъдството е важно да се осигурят субсидии, които да покрият по-високите производствени разходи. Това е оправдано особено за фермите с над 10 крави, които са основа за поддържане на породата в чисто състояние. Известно е, че млякото, произведено преди всичко от треви, в екологично чисти райони, е с високо качество и може да се причисли към така наречените "здрави храни".

Като втора мярка - да се даде възможност на фермерите с над пет крави да наемат от държавата или общините ливади и пасища за дълъг период от време (над 20 години). Така те ще имат интерес да ги поддържат, подобряват и получават по-високи добиви сено и паша, в сравнение със сегашния начин за безсистемно използване.

Като алтернатива на традиционното млекодаино говедовъдство може в подходящи микрорайони на Родопите да се организират *специализирани месодайни* говедоферми.

Опитът на ИПЖЗ – Троян в продължение на повече от 20 години показва, че месодайното говедовъдство в България и по-специално в планинските и предпланинските райони може с успех да се развива в различни варианти: семейни, кооперативни и друг тип на сдружаване ферми. Отглеждането на крави през цялата година на пасището, на открито (без постройки) прави това производство привлекателно за фамилни ферми, поради минималните капиталовложения. Кравите не се доят, с което отпадат непривлекателния и тежък труд при доене, ежедневни продажби или преработка на млякото. Дейността в такава ферма се свежда до заплождане на крави, които трябва да дадат по едно теле в края на зимата. Телето бозае до късна есен и след отбиване се поставя за угодяване, т.е. за получаване на висококачествено говеждо месо.

БИВОЛОВЪДСТВО

Като алтернатива на млечното говедовъдство за Хасковски район може да се развива успешно биволовство. Опит и традиции в това отношение са създадени в страната, като от началото на 60-те години започва подобряване на българския бивол с Индийската порода Мура. През 2001 година е одобрена породата Българска Мурра със следните продуктивни параметри:

- Живо тегло на биволиците 650 – 750 кг;
- Млечност 1 800 – 2 800 литра мляко с масленост между 7,5 – 8%.

Продуктите, получени от биволско мляко и месо са широко известни и търсени на нашия и международния пазар. През последните години интересът към биволите е особено голям, поради това, че те не страдат от болестта “луда крава”, което е сериозен аргумент за разширяване на биволовството в региона.

ОВЦЕВЪДСТВО

С отглеждането на овце в региона на Родопите са ангажирани и намират препитание голям брой хора в т.ч. безработни и социално слаби граждани. Овцевъдството ще се развива въз основа на местните породи и отродия, и техни кръстоски с кочове от Родопския Цигай. Овцевъдството в района се насърчава чрез семейни ферми и сдружения от различен тип, с оглед пълноценно използване на планинските дадености. В подкрепа на това даваме един пример за сдружение на овцевъдите. Обикновено в началото на м. май, след продажба и отбиване, агнетата за разплод и овцете-майки се събират в крупни стада от 250 – 300 животни и се изкарват на планинско пасище. Там овцете се доят и всеки собственик, в зависимост от броя и продуктивността на овцете си, веднъж или няколко пъти през сезона получава мляко, което преработва или продава. При обширни пасища и наличие на няколко стада в един регион, може да се организира дружествена мандра. Полученият краен продукт (сирене и кашкавал) при приключване на сезона се разпределя между собствениците според броя и продуктивността на животните.

КОЗЕВЪДСТВО

През последните години козевъдството придобива все по-голямо икономическо и социално значение за населението в нашата страна. За голяма част от него в планинските райони козите са основен източник на мляко и месо, поради намалялото отглеждане на млечни крави и полесното им отглеждане от тях. За съжаление сега те се развъждат главно за самозадоволяване, а не за производство на стокова продукция. Конкретни проучвания показват, че при определени условия, козевъдството може да стане печеливша дейност, поради завишеното търсене на екологично чисти млечни продукти от козе мляко, както в страната така и за износ. В много страни, интересът към млечното козевъдството е повишен, заради диетичните свойства на козето мляко. То е алтернатива на кравето мляко при преодоляване проблемите, свързани с млечните алергени.

ЗАЙЦЕВЪДСТВО

Интензивното отглеждане на зайци в страната може да стане добър семеен бизнес и алтернативна заетост на много селски семейства в региона на Родопите. Необходимостта от развитието на интензивно зайцевъдство се обуславя от:

- Епизодичната обстановка в света и проблемите на месодайното животновъдство (шап, болестта на Кройцфелд-Якобс и др.);
- Търсенето и производството на алтернативни и диетични меса;

Агроекологичните условия на Родопите показват, че районът разполага с необходимите ресурси за получаване на биологична продукция.

VI. Изводи и препоръки за развитие алтернативно земеделие в „МИГ Стамболово – Кърджали 54“

Като резултат от преглед *Програмата за развитие на алтернативното земеделие в Родопи и допълнително проучване* за целите на настоящия доклад са идентифицирани следните препоръки относно култури и животни, подходящи за отглеждане на територията на МИГ Стамболово – Кърджали 54:

№	Показатели	Стойност
1	Среден добив, кг/дка	150,00

• Отглеждане на ОРЕХ:

Основни изисквания, свързани с отглеждането: Орехът е светлолюбиво овощно растение. Единично засадените дървета са мощни, продуктивни, дълговечни. При отглеждане в гъсти насаждения взаимното засенчване се отразява неблагоприятно на развитието на растенията.

Среден добив от производството на орех¹: Изискванията на ореха към почвените условия не са големи, стига почвата да е дълбока, пропусклива, топла, с дълбоко разположени подпочвени води. При създаване на орехова градина се препоръчва засаждане с присадени дръвчета. При наклонен терен и слаба почва разстоянието между дръвчетата е 8 x 10м., при равнинен терен и плодородна почва 10 x 10м. При спазване на технологията на отглеждане добивът от едно дърво достига 120-150 кг.

В годината на създаване с най-висок относителен дял са разходите за изграждане на капкова инсталация, разходите за посадъчен материал и разходите за механизация. В годините на отглеждане до влизане в плододаване, най-големи са разходите за механизация и напояване. С влизане на насаждението в плододаване, делът на трудовите разходи нараства и достига до около 80% от всичко разходи по отглеждане и е в зависимост от нивото на добива.

• Отглеждане на БАДЕМ:

Основни изисквания, свързани с отглеждането: Започва да дава плод по-рано от ореха (втората-третата година). Не е претенциозен към почвите. По-компактни насаждения от топлолюбивата култура могат да се създават в Източните Родопи. Неподходящи са западните, планинските райони, низините. Важно е насажденията да не са разположение в много ниски и затворени котловини, където може да има оттичане на студени въздушни маси през пролетта. За бадема са подходящи оцедливи, топли, окултурени почви, както и такива със слабо-алкална и слабо кисела реакция, което го прави подходяща култура територията от МИГ, където почвените условия не се характеризират с висока киселинност. За икономически изгодно отглеждане, бадемът изисква по-дълбоки почви, а от разпространените у нас видове най-подходящи са канелените горски почви. Бадемът се развива и плододава най-добре в райони, където зимата не е с големи температурни колебания, с мека пролет – без чести повратни мразове и продължително лято. Допустима надморска височина за доброто развитие на бадемовите насаждения е до 600 метра. Отделно от това бадемовата култура се характеризира с голям брой болести и неприятели. За създаването на бадемови насаждения се залага често на сорта „Нонпарел“. Той е по-устойчив –

¹Програма за развитие на алтернативно земеделие в Родопи.

от някои други сортове като „Аспарух“, „Юбилей“, „Кримски“ – на болести и неприятели. Началното плододаване настъпва на 3-4 година, а пълното на 6-7 година. При благоприятни условия, плододаването продължава 35-40 години. Средният добив на плодовете е по-висок от останалите: 130-200 кг./дка.

- Отглеждане на ЛЕШНИК:

Основни изисквания, свързани с отглеждането: Лешникът също има своите изисквания, като това е наличието на по-висока атмосферна влажност. Лешници могат да бъдат отглеждани по планински райони, вкл. склоновете на Родопите. Друго изискване е да се намират близо до водни басейни. Предимството на лешника е в по-малката първоначална инвестиция, около 100 лв. на декар, в сравнение с другите овощни градини. Причината е, че на един декар се влагат по-малко на брой растения на относително по-ниска цена. Подобно на ореха и лешникът е дълготраен плод, като това дава възможност за дълго съхранение и реализация при добра цена.

Среден добив от производството на лешник:²

№	Показатели	Стойност
1	Среден добив, кг/дка	100,00

- Отглеждане на ГРАДИНСКИ ЧАЙ:

Основни изисквания, свързани с отглеждането: Градинският чай (*Salvia officinalis* L.) е сухоустойчива култура. Отглежда се на едно място в продължение на 9-10 години. Не понася тежки и преовлажнени почви. Разсадът се засажда през месеците октомври и ноември. За 1 дка са необходими 5000 броя растения. Добивите на свежа маса се движат в границите 1800-2000 кг/дка. В страната не са регистрирани оригинални сортове. В Института по розата- Казанлък се поддържа популация със съдържание на етерично масло над 2%.

- Отглеждане на ШИПКА:

Основни изисквания, свързани с отглеждането: Шипката (*Rosa canina*) вирее успешно до 1000 метра надморска височина и не е претенциозна към почвените условия. Тя е устойчива на студ, но е взискателна към светлината и не понася засенчване. Не е взискателна към предшественика. Единствено условие е предшествениците да освобождават площите в края на юли началото на август, за да се извърши навреме подготовката на площта за засаждане на разсада. Най-подходящ срок за засаждане са месеците октомври и ноември. За 1 дка са необходими 250 броя растения /разсад/. От 1 декар могат да се добият 900-1000 кг сурови или 300-350 кг сухи плодове.

Сортове	Добив на суров плод (кг/дка)	Добив на сух плод (кг/дка)
Пловдив	800-1000	300-350
Светла	1300-1500	500-600
Венерина 115	2100	900

Таблица 1: Сортове шипка, подходящи за отглеждане в района на Източните Родопи;

- Отглеждане на БЯЛ РИГАН:

²Програма за развитие на алтернативно земеделие в Родопи;

Основни изисквания, свързани с отглеждането: Риганът (*Origanum keracliticum* L.) е многогодишна култура, която се реколтира от 6 до 9 години на едно място. Растението е взискателно към светлината и има добра студоустойчивост. Може да се отглежда с малко поливки или без напояване. Изисква леки, рохкави, кафяви и канелени горски почви, които са от слабо до средно запасени с хранителни вещества. Най-добри предшественици са зимните житни, окопните и фуражните култури. Засаждането се извършва през есента или рано пролет с около 5000 броя растения в декар. Надземната маса се реколтира ежегодно във фаза "масов цъфтеж". Сушенето на хербата става при температура до 35°C. При преработка за масло, суровината се извозва веднага до преработвателния пункт, без да се допуска запарване. Добивите на свежа маса са около 600-800 кг/дка, при съдържание на етерично масло 0,57- 0,83 %.

- Отглеждане на МАЩЕРКА:

Основни изисквания, свързани с отглеждането: Мащерката (*Thymus sp.*) може да се отглежда до 2300 метра надморска височина. Реколтира се в продължение на 5 до 8 години. Подходящи предшественици за културата са зърнено-житни, зърнено-бобови, картофи и др. Вирее успешно на различни почвени типове – кафяви горски, канелено горски и, алувиално ливадни и др. Засажда се през есента, не по-късно от края на септември, за да могат растенията да се вкоренят до настъпването на ниските температури. За 1 дка са необходими около 3600 растения. Жъне се във фаза „масов цъфтеж“, като през първата година - еднократно, а през втората и следващите години - два пъти, като втората жътва се извършва два месеца след първата.

Жътвата се извършва в сухи, тихи, слънчеви дни, в противен случай се губи от етеричното масло и суровината трудно се изсушава. През първата година добивите достигат до 50 кг/дка суха херба, а през следващите до 200-250 кг/дка.

Сорт	Етерично масло, %
Пагане	0, 55 – 0, 85
Слава	0, 50 – 0, 70
Кресна	0, 60 – 0, 80
Немска зима	0,50

Таблица 2: Сортове мащерка, подходящи за отглеждане в района на Източните Родопи;

- Отглеждане на МАТОЧИНА:

Основни изисквания, свързани с отглеждането: Като култивирано растение маточината (*Melisa officinalis* L.) се отглежда 6 до 8 години на едно място. Не понася засенчване, като през целия вегетационен период изисква оптимална почвена и въздушна влажност. Недостигът на влага потиска растежа и развитието на растението, в резултат на което се получават по-ниски добиви. Поради това не може да се отглежда без напояване. Маточината изисква дълбоки и рохкави, богати на хумус почви. Засаждането става наесен. За един декар са необходими около 5000 бр. растения (разсад). Маточината се използва за получаване на суха дрога и етерично масло. От нея се получават около 400-600 кг/дка свежи и около 100 кг/дка сухи листа, от които се добива 1 -1,5 кг/дка етерично масло. В Института по розата- Казанлък се отглежда сорт Мелиса 2.

- Отглеждане на ПЛАНИНСКА ЧУБРИЦА:

Основни изисквания, свързани с отглеждането: Чубрицата (*Satureja pilosa* Vel.) е многогодишно полухрастовидно растение. Предпочита алкални почви. Не е особено взискателна към

предшественици, но най-добри резултати се получават след бобови насаждения и картофи. Засаждането се извършва през есента, не по-късно от края на септември, за да могат растенията да се вкоренят до настъпването на ниските температури. За един декар са необходими около 5000 броя растения (разсад). Когато чубрицата се отглежда за етерично масло жътвата се извършва във фаза „пълнен цъфтеж“, а когато предназначението ѝ е за херба – във фаза "бутионизация – начален цъфтеж". През първата година добивите са около 300 кг/дка свежа надземна маса и 100-150 кг/дка суха, а през следващите години достига до 800-900 кг/дка свежа маса, с 0,5 % съдържание на етерично масло. В Института по розата- Казанлък се отглежда българска и немска популация планинска чубрица. И двете са високодобивни -1200-1500 кг/дка надземна маса с рандеман 32-37 % и съдържание на етерично масло 0,54-0,79 %.

- **Отглеждане на ВАЛЕРИАНА:**

Основни изисквания, свързани с отглеждането: За добиване на корени валерианата (*Valeriana officinalis L.*) се отглежда като едногодишно растение. Понася известно засенчване, влаголюбива култура. Оптимален срок за засаждане на разсада е края на месец октомври началото на месец ноември. За 1 дка са необходими около 8000 броя растения /разсад/. През вегетацията се нуждае от 3-4 поливки. При поява на цветоносни стъбла същите се отстраняват. Корените се прибират в периода септември-октомври. Получават се 1200-1500 кг/дка свежи и 200-250 кг/дка сухи корени. В Института по розата - Казанлък се отглежда сорт Шипка, който е високодобивен, с висока жизненост и способност за братене, зимоустойчив, с висока устойчивост на ръжда и брашнеста мана.

- **Отглеждане на МЕНТА:**

Основни изисквания, свързани с отглеждането: Пазарът на Западна Европа, през последните десетилетия, се насочи към ментов лист за производство на чайове, самостоятелно или комбинирано, които действат освежаващо и нервоуспокоително. В съответствие с това, производството на мента у нас се ориентира към по-голямо производство на сух ментов лист. От един декар може да се осигури между 400 – 600 кг суха маса. Качеството на продукта е по-високо при култивираните сортове, а тази дейност създава и работни места. Разходите за декар са около 250 – 300 лева, а възможните приходи до 400 – 500 лева, което прави тази дейност привлекателна за семеен бизнес. Отглеждането на мента изисква определени познания и опит. Културата е влаголюбива, което означава, че е необходим напояване целогодишно. Има изисквания към почвата, топлината и светлината, тъй като не понася застудявания и засенчване. Инвестицията в мента е примамлива, достатъчно доходоносна, но и изисква сравнително големи разходи за създаване на насажденията.

- **Отглеждане на ЛАВАНДУЛА:**

Основни изисквания, свързани с отглеждането: Лавандулата (*Lavandula D.C.*) е студоустойчиво и сухоустойчиво растение. Не понася почви с плитки подпочвени води. Най-подходящи са площите с неутрална и алкална реакция на почвената среда – рН от 6 до 8. Добри предшественици са зърнено-бобовите, зимни житни и фуражни култури. Най-подходящо време за засаждане на лавандулата е от средата на октомври до средата на ноември. За 1 дка са необходими 2000 броя разсад.

Сорт	Добив на цвят, кг/дка	Доби в на масло, кг/дка
------	-----------------------	-------------------------

Карлово	690	7-8
Хемус	560	10
Дружба	637	10,7
Севтополис	625	15
Юбилейна	554	15,7
Рая	670	17,2
Хебър	750	16,8

Таблица 3: Сортове лавандула, подходящи за отглеждане в района на Източните Родопи;

Стопански показатели на дрога и етерично масло съгласно Програмата за развитие на алтернативно земеделие в Родопи:

Култура	Добив свежа надземна маса, кг/дка	Добив суха надземна маса, кг/дка	Етерично масло, кг/дка
Лавандула	600-800	100-130	5-10
Мащерка	400-600	200-250	2-3
Бял риган	600-800	100-200	5-8
Планинска чубрица	300-800	150-300	2-6
Градински чай	1800-2000	300-400	8-12
Шипка (плод)	800-2000	250-700	-

- Отглеждане на ШАФРАН:**

Основни изисквания, свързани с отглеждането: Шафрановият минзухар вирее много добре в области, където температурите варират от не повече от 35°C – 40°C през лятото и до -15° C -20° C през зимата, което прави България с идеален климат за отглеждане на шафранов минзухар. Луковиците са способни да оцелеят през зимните условия, защото имат способността да “ спят зимен сън” или зимуват. Доходите от него са в зависимост от качеството. Те могат да бъдат от 1000 до 10 000 евро за килограм. В западните страни средната цена на дребно е около 1550 евро за килограм.

Засаждането трябва да се извърши от края на Юни до края на Август. Прибирането на реколтата започва от Октомври и приключва към средата на Ноември или грубо около осем седмици след засаждането. Шафрановият минзухар е слънцелюбиво растение и затова трябва да се засаждат на открити и слънчеви полета в най-добрия случай с южно изложение. В един квадратен метър могат да се засадят от 10 до 60 бр. луковици според междуредовото разстояние. Обикновено, луковиците се засаждат между 7-15 сантиметра дълбочина в почвата. Колкото по-дълбоко се засажда луковицата, толкова по-малко се размножава луковицата и добива е по-нисък, но качеството е по-високо.

По отношение на сектор животновъдство подходящо е отглеждането на различни породи биволи, говеда, зайци, кози и овце.

VII. Добри практики за алтернативно земеделие на национално ниво

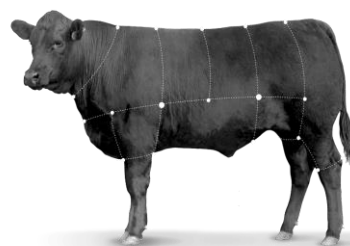
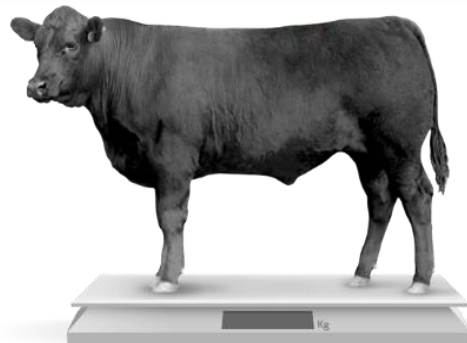
В тази част от анализа ще бъдат представени успешен опит и добри практики на европейско и национално ниво, свързани с развитие на алтернативно земеделие в близки до условията и спецификите на района, в който попада „МИГ Стамболово – Кърджали 54“.

ОПИТ И ПРАКТИКИ В СТРАНАТА

Ферма „Ангус“ Местно Говедовъдство

Фермата се намира в с. Стъргел, община Горна Малина. Отглеждат се **екологично, без антибиотици и хормони, породисти говеда от породата Абърдийн Ангус с висока генетика и Германско родословие**. Капацитетът на фермата включва отглеждане на 45 чистопородни говеда от специализираната месодайна порода на средна възраст 18 - 19 месеца. Основна цел, в близкото бъдеще, е достигане капацитет от 400 животни в основно стадо. Животните се отглеждат за формиране основно майчино стадо за производство на **телета, женски за разплод, мъжки за интензивно уговяване и добиване висококачествено говеждо место за вътрешния и външен пазар**. Мъжките животни се уговяват до достигане на 300-500 кг. живо тегло. Технологията за отглеждане се характеризира с два основни производствени етапа – **интензивно уговяване и отглеждане на подрастващите телета след отбиването им**.

Технологията за свободно отглеждане позволява месодайните животни да се отглеждат при максимално природосъобразни условия и опазване здравето на животните. През лятото кравите с телетата се отглеждат основно на високопланински пасища. През зимата за животните са осигурени площадки, както и навеси, с условия за хранене и поене. Юниците се заплождат чрез изкуствено осеменяване – без хормонална намеса. Използва се семенен материал от елитни в световен мащаб мъжки разплодници, за да се да се осигури чистопородно развъждане. В случаите на неблагоприятен резултат при изкуственото осеменяване, фермата разполага със собствени бици за естествено покриване. **Отличителни качества на породата:**

- Лесно **приспособими** и **издръжливи** към различни климатични условия - 40/+40 градуса;
- Приспособяват се към **пасищно отглеждане**, изискват **малко грижи**, и са дълголетни;
- **Без рогова говежда порода**;
- **Цвят**: черен, кафяв и червен;
- **Тегло**: бикове - 800-1000 кг / Юници: 550–700 кг;
- **Ранна зрялост**: при първото чифтосване възрастта е 14/15 месеца при минимално тегло от 350 кг;
- **Плодовитост**: 1 теле на година при време на бременността от 9 месеца;
- **Висока млечност** (2500 – 3000 кг), което позволява бързо наддаване на телетата без отлагания на мазнини;
- **Лесно отелване**;
- **Отбиване на телетата** на 6-12 месеца;

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

- **Добра месна продуктивност** (65-70%). Най-благоприятно съотношение на месото и костите в трупа (86-88:14-12%).

Източник на информация: <https://angusbg.com/>

Ферма за сребърна съомга

Първата произведена в България **сребърна тихоокеанска съомга** вече се предлага на родния пазар. Фермата в самоковското с. Горни Окол е и единствената в Европа, където се развъжда този вид океанска риба.

Фермата е изградена с европейски средства по оперативна програма „Рибарство и аквакултури“. Проектът е на обща стойност от 5,5 млн. лв., финансирани от Българска банка за развитие (ББР). Включва 2,6 млн. лв. субсидия от ОП „Рибарство“. Фермата е с капацитет за производство на 200 тона риба годишно. Година след като е заработило, предприятието вече предлага продукцията си в хранителни вериги и ресторанти в София.

В нея съомгата се отглежда в специална рециркуляционна система, където водата се пречиства няколко пъти с филтри (лицензирана американска технология). Чужди търговци вече са проявили интерес към редкия вид съомга. От фермата, обаче, заявяват, че засега нямат нужния капацитет за зареждане на европейските пазари.

Източник на информация: <https://bit.ly/2Cx6zS>

<https://www.24chasa.bg/novini/article/5497176>

Модерна ферма и бутикова био мандра под един покрив

В овцефермата на Ружди Хасан в с. Каменяк, община Руен се отглеждат **500 овце от породата „Синтетична популация Българска млечна“**, оборно пасищно с подхранване. Средната млечност на доен период е 146, 1 кг. Фермата е построена през 2012 г. на 600 метра надморска височина. **През 2016 г. е реализиран проект по ПРСР, подмярка 4.1, насочена към закупуване на земеделска техника и оборудване на овцеферма**, като сред набавеното оборудване е:

- Доилна зала DELAVAL
- Хранилка DELAVAL за агнета и козлета
- Колесен трактор
- Торораздаващо ремарка
- Фуражораздаващо ремарке
- Челен товарач

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

- Балопреса
- Косачка и сено събирач

Съвременната компактна доилна инсталация за овце осигурява ергономично и безопасно доене. По този начин животните се доят отзад, предоставяйки по-лесен и удобен достъп на дояча. От доилната зала млякото се отвежда в млекоохладителен танк, свързан електронно с програмата, която съхранява отчетените данни за количеството мляко, температурата на съхранение и ефективността на миенето.

Овцефермата е оборудвана с индивидуални и групови боксове, групови поилки за овце. Храненето е подово, като повърхността за хранене е покрита с епоксидна смола, което не позволява хранителната пътека да бъде замърсена, тъй като просмуква и по този начин е винаги суха и чиста. Освен това, се почиства лесно, не плесенясва, и по този начин предоставя на животните винаги чиста и прясна храна.

Към момента фермата разполага с 550 дка собствена земя – 200 дка, от които засети с овес, ръж и люцерна. Останалите 350 дка се ползват за пасища. В допълнение на собствената земя са наети и 650 дка общински пасища.

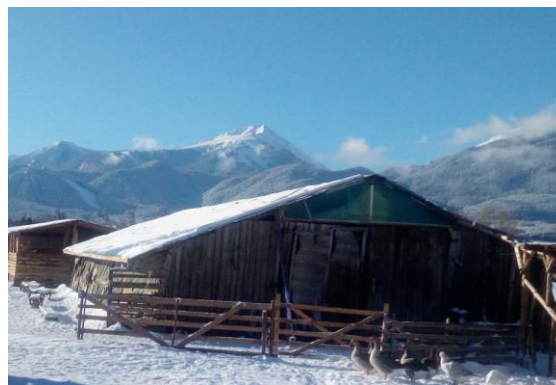
Един от факторите, допринесли за доброто икономическо състояние на фермата е ранното отбиване на агнетата. Развитите модерни начини на хранене позволяват агнетата да се отбият на приблизително седем дневна възраст. Синхронизирането на заплождането предоставя възможност за наличност на овче мляко целогодишно.

С помощта на допълнителни безвъзмездни средства по подмярка 4.2, ПРСР е изградена фермерска мандра, която ще произвежда продукти със собствено лого и вкус.

Повече информация на: <https://bit.ly/2EbpVID>

БИО ферма „Козле“

Ферма Козле се намира на 400 метра от град Банско, в подножието на Пирин планина. Фермата е създадена през 2009 г. и разполага с 3 основни постройки. Разполага с предназначена за работниците във фермата постройка и още две, предназначени за животните във фермата. Фермата разполага също с център за посетители, в който периодично се организират посещения от туристически групи. Неизменна част от летния сезон са и посещенията на нашата БИО ферма.

Посетители от цял свят /Германия, Франция, Япония, Израел и др./ посещават фермата и имат възможността да се запознаят с традиционния начин на отглеждане на животните, заобиколени от невероятната природа на полите на Пирин планина.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Историята на стадото датира от 2009 г., като първоначалният брой на козите е около 80. Голяма част от тях бяха представители на автохтонната порода кози "Местна дългокоместа" и "Калоферска дългокосместа", които са слабо разпространени. Сменили вече няколко поколения, броят на козите достигна 240. Млекодайността на животните не е висока, но за сметка на това добитото мляко е с доказано високо качество

Източник: <http://kozle.eu/bg/index.html>

Моделна биоферма Тополово

Моделната ферма за биологично земеделие има ключова роля в Проекта „Новото тракийско злато“ (НТЗ), който се изпълнява от Холандските Фондации Ark и Avalon и цели да подпомогне района на Източните Родопи чрез комбиниране на биологично земеделие, естествено пашуване и екотуризъм.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Моделната биоферма се намира в землището на с. Тополово, община Маджарово, област Хасково. Тя е сертифицирана от 2008 г. и се ползва за демонстрации на биологични практики в земеделието и обучение в биоземеделие по време на периода на проекта НТЗ и след неговото приключване. В моделната биоферма се прилагат следните методи за растениевъдно производство:

БИОЛОГИЧНО РАСТЕНИЕВЪДСТВО - фермата прилага принципите на биологичното земеделие, като:

- Не употребява химични синтетични продукти като минерални торове за подхранване на почвата, пестициди за растителна защита, ГМО и др.;
- Подобрява почвеното плодородие с компостиран оборски тор и бобови култури, рециклира органичните отпадъци;
- Прилага по-голямо разнообразие на видове и сортове растения – създава се гъвкавост при опазване от болести и насекоми и носи алтернативни доходи.

СЕИТБООБРЪЩЕНИЯ: Използват се устойчиви сортове за предпазване от болести и конкуренция с плевелите. Използват се естествените неприатели на вредителите (калинки, златоочици, хищни акари), традиционни средства като бордолезов разтвор и сяра (сероваров разтвор), резитби, зачимяване на редовете.

Спазват се бионормативите на Наредба N:22 от 2001 г. на МЗГ и 834/2009 на ЕС.

Отглеждането на животните се извършва чрез следните методи:

БИОЛОГИЧНО ЖИВОТНОВЪДСТВО: При биоживотновъдството се използват само фуражи, които са биологично сертифицирани. Отпадъчните торове се компостират с помощта на калифорнийски червеи и се използват в биорастениевъдството за получаване на устойчиви добиви.

СВОБОДНА ПАША НА ЖИВОТНИ В БИОЗЕМЕДЕЛИЕТО: Изхранването на животните е на естествени пасища, така че не се нарушава свободата им; животните изразят естественото си поведение, стресът е минимален и качеството на месото и млякото е по-добро.

РЕДКИ МЕСТНИ ПОРОДИ - КАРАКАЧАНСКА ОВЦА И РОДОПСКО КЪСОРОВО ГОВЕДО: Те са най-приспособени към местните агроклиматични и екологични условия, изпасват добре ливадите, боледуват рядко и не се налага използване на забранени в биоживотновъдството антибиотици. Те са стабилен източник на доходи.

Източник на информация: <https://bit.ly/2PuHSgb>

Ферма за охлюви „Еко-Тулс“

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Ферма „Еко-Телус“ започва своята дейност средата на 2010 г. в с. Българево (област Добрич) върху обща площ от 5000 кв.м. Фермата се на 500 м. от Черноморския бряг в екологично чист район с умерено-континентален климат без индустриално производство, с преобладаващо влияние на морето. Отглеждат се охлюви от вида *Helix Aspersa Maxima* (Gros-Gris) по най-популярния метод, съобразен със специфичните особености на района – френския (полуинтензивен) метод.

Фермата е изградена и регистрирана според всички стандарти и изисквания. Цялостното оборудване е закупено от водещи европейски фирми в областта, съобразено с най-новите технологии за отглеждане. Производственият цикъл включва всички етапи от развитието на охлювите.

С помощта на експерти и след множество задълбочени проучвания и редица тестове е успешно създадена собствена формула от натурални компоненти за фураж, който се произвежда в сертифициран фуражен завод и е съобразен със специфичните нужди на охлювите, за което свидетелстват и отличните вкусови качества на продукцията.

Фермата предлага посещение, която включва разходка и беседа. Разполага със собствен ресторант, в който се предлагат специфични деликатеси от охлюви.

Източник на информация: <http://ecotelusescargots.eu/BG/la-ferme/>

Ферма за култивиране на змиорки

Ферма в град Лом отглежда змиорки. Финансирана е със средства по Програмата за развитие на селските райони – сектор „Рибарство“. Проектът е на стойност малко над 1 милион лева. Производствената сграда се намира в околностите на бившия захарен завод в града. Развъдният материал е предоставен от холандската фирма, разработила технологията и монтирала оборудването.

В производственото хале са обособени няколко участъка - за предварителна подготовка, за растеж и за сортиране. До 120 тона годишно ще бъде максималният капацитет за производство на европейската змиорка. Според специалисти, са необходими две до три години за получаването на индивиди с размер на възрастни екземпляри, готови за пускане на пазара.

Източник на информация: <https://www.bnt.bg/bg/a/edinstvenata-ferma-za-kultivirane-na-zmiorki-v-balgariya>

Ферма и парк за пауни

До бургаския квартал Сарафово, на около осем до девет км. от Бургас, в посока КК „Слънчев бряг“, по пътя през Каблешково, се намира единствената за България, и най-голяма в

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Европа, ферма-зоопарк за пауни. Отглеждат се повече от 25 вида пауни (вкл. зелен паун от остров Ява, бронзов, прасковен, сребърен, пурпурен и др.). Птиците са настанени в луксозни клетки (волиери), съответно закрити и открити, и оборудвани с всички необходими удобства за характерните особености на тяхната разновидност. Разполагат с естествена зеленина (дървета или клони), сред която да се разхождат и върху която да се приютяват през нощта.

Хранят се предимно със смеска, съдържаща до 30% животински протеин (задължителен при порцията на птиците, защото в природата достига дори до 40-50%), смокини, нар, фъстъци и маслини, които съдържат необходимите за развитието им полезни вещества. Фермата за пауни в Сарафово вече е сред атракциите, предлагани от туроператорските фирми по Южното Черноморие.

Основната й дейност е отглеждане, селекция, разплод, запазване на чистите форми на видовете и утвърдените мутации на пауните. Фермата се е утвърдила като туристическа дестинация. Предлага се уникална колекция от пауни, част от които единствени в Европа. Отглежданите птици са от реномирани ферми от целия свят с отлични качествени характеристики, което се превръща в залог за перфектно потомство. Фермата продава малки и големи птици, които са развъдени собствено според наличността и сезона.

Източник на информация: <https://paunite.alle.bg/>

Ферма за магарешко мляко

Това е точното място ако търсите истинско, натурално магарешко мляко, което можете да вземете от специално създадената ферма за магарешко мляко. Продуктът се предоставя в прясно или замразено състояние. Отглеждането на магарета стартира през 2005 г., когато са закупени едва 10 животни. Към момента се отглежда местна, автохтонна порода „балканско магаре“, която принадлежи към групата на местните застрашени породи, което се отнася и за останалите породи животни във фермата- каракачански овце, планински кон, балканска коза.

Фермата използва метода на биологичното производство от 2009 г. Контрола по био отглеждането се извършва от сертифициращата агенция Control Union Danube (<http://www.cudanube.rs/ovlakrd.html>). Животните се хранят предимно със сено, а понякога получават и овес. По-голямата част от деня прекарват на пасището. Фермата е отворена за посещения, а магаретата обичат присъствието на хора и това ги превръща в чудесна атракция.

Полезни ефекти от *магарешкото мляко*:

- Магарешкото мляко е специално и се различава от другите млека, за което има редица проучвания. Неговите хранителни, медицински и козметични свойства са известни от хиляди години;
- Магарешкото мляко предотвратява появата и развитието на туморни клетки и има противовъзпалително действие (Иванкович и съавтори, "Млякото на кобили и магарници");
- Магарешкото мляко съдържа 40 мг/100 г есенциални мастни киселини, което го прави полезно при предотвратяване на сърдечно-съдови заболявания и развитие на атеросклероза;
- Магарешкото мляко има и пробиотичен ефект и е полезно за лечение на нарушения в действието на храносмилателната система и на черния дроб;
- Високите нива на лизозим и лактоферин в състава му действат благоприятно за запазването на чревната микрофлора и предотвратяват растежа на патогенни микроорганизми;
- Магарешкото мляко влияе положително на здравето на деца и възрастни хора, използвано като допълнително лечебно средство при страдащи от астма, бронхит, хронично възпаление на кожата (екзема) и възпаление на лигавиците.

Източник на информация: <http://magareshkomliako.bg/>

Биоферма за червени калифорнийски червеи

Биоферма ЕООД е с основна дейност отглеждане на червени калифорнийски червеи и производство на биопродукти. Тя е собственост на агр. Димитър Димитров, който е с 15 годишен опит в отглеждането на червени калифорнийски червеи. Към момента това е най-голямата на балканите ферма за калифорнийски червеи. Предприетата технология е върху твърда площадка. Експертите на фермата предлагат и безплатни консултации за отглеждане на калифорнийски червеи.

Източник на информация: <http://xn--80aeibmaadegei1an4agn2cxd.com/>

Ферма за отглеждане на буби

Отглеждането на буби в минало е отрасъл, който е подпомагал семейния бюджет на голяма част от хората в България. Фермата в село Мандрица, Ивайловград е първото стопанство след 1989 год. – плод на много ентузиазъм и желание. За желаещите да отглеждат буби се предлага бубено семе излюпване и изкупуване на готова продукция.

Източник на информация: <https://silkfarm.wordpress.com/>

Редки местни породи

Местните породи са част от живото богатство на Планетата. След хилядолетия естествен и изкуствен подбор те са добре приспособени към условията на средата, в която живеят от векове, невзискателни, с утвърдени наследствени качества и висока жизнеспособност. Те са устойчиви на болести и климатични промени и са инструмент за управление и поддържане на естествени територии и местообитания. В последните години обаче в световен мащаб по данни на FAO се наблюдава драстично намаляване на разнообразието от местни породи - в периода от 2000 до 2007 година всеки месец в света изчезва една порода, а около 20% от породите са на ръба на изчезването. С изчезването на всяка една порода се губи не само уникален генетичен ресурс, но и важен компонент от екосистемата.

Източни Родопите, благодарение на традиционното животновъдство, което се практикува и до днес, са оазис за древните местни породи Родопско късорого говеда, Българско сиво говеда, Каракачанска овца, Каракачански кон. Те се отглеждат свободно и природосъобразно от векове наред и по този начин допринасят за поддържането на уникалния мозаичен ландшафт (редувачи се открити площи с храсти и гори) и богатото биоразнообразие на Източните Родопи.

- **Родопско късорого говеда** е най-малобройната порода говеда в България. То е примитивна форма на *Bos Taurus Brachyceros*, останала непроменена от неолита до днес. Широко разпространено в миналото, днес това примитивно говеда е запазено само в Източните Родопи.
- **Българско сиво говеда** е стара местна примитивна порода.
- **Каракачанската овца** е най-близка до дивия предшественик на домашните овце – европейския муфлон, и е една от най-старите породи овце в Европа. Животни от тази порода са развъждани от най-дълбока древност – древните автори споменават за грубовълнисти овце, отглеждани от траките. Носи името си от каракачаните, които са практикували номадско животновъдство.
- **Каракачанският кон** примитивна порода местен кон, изключително издръжлив и приспособен към тежките условия на живот. Векове наред той е служил на каракачаните в техните дълги планински преходи по време на сезонните им миграции от летните пасища към зимните и обратно. Конете са отглеждани пасищно, независимо от годишния сезон, никога не били подслонявани и целогодишно са отглеждани на открито, като сами се пазели от хищници.

Природосъобразно пушване и едрите тревопасни в Родопите

Природосъобразното пашуване на едри тревопасни е ключов процес за устойчивото развитие и естественото поддържане на екосистемите. При природосъобразното пашуване животните целогодишно пасат на открито – практика, добре позната и използвана хилядолетия от балканските животновъди, които заедно със стадата си следвали природния ритъм. С индустриализацията и регулацията на селското стопанство тези традиции се изгубват.

При природосъобразното пашуване дадена територия изхранва толкова животни, колкото могат да намерят достатъчно храна в тежките месеци в края на зимата. По този начин се гарантира, че в периодите, когато храната е най-изобилна – през пролетта и лятото - няма да има интензивно изпасване, а това позволява на растителността да се развива. През зимата животните се хранят с клонки и кора от храсти и дървета, като така оказват силно влияние върху растителността, разреждайки гората и не позволявайки на храстите да превземат пасищата. Това създава природна мозайка от редувачи се пасища, формации от храсти и гори, а този мозаичен

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

пейзаж е дом на много животински и растителни видове, които пряко или косвено зависят от едрите тревопасни.

Различните видове едри тревопасни имат своята територия, своите хранителни предпочитания и интензивност на паша. При природосъобразното пашуване те заедно и поотделно оформят структурата на растителността. Така например кравите отварят пространства между храстите, като по този начин правят района достъпен за коне. От своя страна конете подготвят подходящи хабитати за елените

Пасищата привличат множество насекоми, земноводни, влечуги, птици, дребни бозайници – важна връзка от хранителната верига за други видове. От своя страна едрите тревопасни са основен хранителен ресурс за хищниците и лешоядите. По този начин природосъобразното пашуване на едрите тревопасни играе ключова роля за възстановяването и поддържането на биоразнообразието.

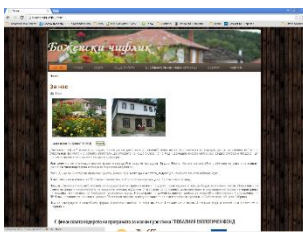
Чрез природосъобразно пашуване на полудиви стада говеда и коне и с възстановяването на едрите тревопасни проектът „Новото тракийско злато“ работи за възстановяване на загубените практики и видове от дивата природа, като по този начин за възстановяването и опазването на характерния за Източни Родопи мозаичен пейзаж и уникалното биоразнообразие на това прекрасно кътче от Европа.

Семейна ферма Боженски чифлик

Боженски чифлик е мястото, където може да се докоснете до възшебствата на високопланинската природа, да се запознаете отблизо с живота във фермата и с нейните обитатели, да отморите на чаша билков чай с мед и домашно кисело мляко със сладко от горски плодове, да откриете магията на старите български традиции.

Във фермата се отглеждат млечни крави и месодайни овце от породата *Ил дьо Франс*. Конете са спокойни, обучени за езда, като гордост е *чистопородната кобилка* от породата *Хафлингер*. Развъдникът за български овчарски кучета „Севар Куч“ може да е мястото, където да намерите вашето любимо куче. В чифлика има и пчелина за 50 пчелни семейства, които произвежда акациев, билков и липов мед.

Фермата „Боженски чифлик“ се стреми всички продукти, произведени там, да бъдат екологично чисти. Опазването на околната среда и намаляването на вредните емисии, отделяни от фермата са основните цели, залегнали в реализирания проект на територията на чифлика, финансиран от Глобалния екологичен фонд „Изграждане на демонстрационен център за енергийна ефективност и управление на ВЕИ при опазване на околната среда в Боженски чифлик с популяризиране на еко-фермерски туризъм, с.Съботковци, община Габрово“.

Източник на информация: <http://bozhentski-chiflik.com/>

Зайцевъдство: организация на производството и оборот на стадото

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

В модерните зайцеферми се организира цялостен производствен цикъл с два сектора – за основно стадо и за подрастващи зайци за ремонт, и за угодване. Във фермите с направление за производство на месо се препоръчва да се отглеждат главно животни от породите *Бял новозеландски* и *Калифорнийски заек*, *Бял великан*, *Белгийски великан*, *Чинчил*, *Виенчин* и други.

Бял новозеландски заек:

Белгийски великан:

Зайците от основното стадо се отглеждат по един в клетка. В основното стадо се поддържа полово съотношение от 1:8 до 1:10 в полза на зайкините майки, т.е. един мъжки покрива 8-10 женски. Технологията предвижда при отглеждане на зайкините и на мъжките зайци на открито или под лек навес да се получават по 5 озайчвания през годината, а при отглеждането им в закрити помещения с регулиран микроклимат - по 7. От зайкиня майка ще се получават средно по 8 приплода от едно раждане, а ще се реализират по 7.

От раждането до 30-дневна възраст малките зайчета се държат в една клетка с майката. На 30-дневна възраст те се отбиват. Номерират се само зайчетата, които остават за ремонт на основното стадо и преминават в съответната група, а останалите отиват в групата за угодване. Ремонтните женски се отглеждат по 3-4 в клетка, най-често до 4-месечна възраст, когато се прави последният отбор.

Мъжките ремонтни зайци до половото им узряване, което става на 3-3,5-месечна възраст, се държат по 2 – 3 в клетка до 90 - 120 дневна възраст, когато се реализират. При отглеждане на малките зайчета за угодване (бройлери), те се отбиват на 56 - 60 дневна възраст, когато достигат 1,8 – 2 килограма. През това време те се отглеждат заедно със зайкинята майка, бозаят и се хранят от нейния фураж. При тази технология се получават 4 - 5 озайчвания през годината.

Независимо от начина на отглеждане броят на мъжките зайци се увеличава с 5 – 10 на сто от необходимия. Това се извършва, защото в определен момент някое животно може да заболее или да отпадне, с което да се затрудни заплождането на зайкините.

Мини ферма за декоративни зайчета "Lion king"

В мини фермата се отглеждат декоративни зайчета от породата *Лъвска глава* (Lionhead mini rabbit) и *Холандско джудже* (Netherland dwarf). Зайковците се гледат в домашни условия, като през хубавите дни са пуснати в големи външни заграждения да играят.

Хранят с различни в зависимост от възрастта и физиологичното им състояние гранулирани фуражи. Задължително се добавя сено и постепенно менюто се обогатява с филийка добре изсъхнал хляб, клонки от различни дървета (върба, акация, черница, бор и др.), парченце плод или зеленчук, кълнове от жито, слънчоглед и др. Много са подходящи листата от глухарче (млечка), детелина, фий, лайка, коприва. Листенцата от различни иглолистни и широколистни дръвчета също са много полезни. На бременните и лактиращите зайкини се дава по-голямо количество сочни фуражи.

На зайкините с малки се дава и по 1 връзка копър на ден - той има млекогенно действие и повишава количеството на млякото на майката. Задължително в клетките има минерални

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

блокчета и бучка сол. Малките се обезпаразитяват вътрешно на 30-дневна възраст и се ваксинират по схема, дадена от ветеринарен лекар. На малките зайчета им се предоставят кълнове и млади зелени поници от различни растения, които са богат източник на витамини. Витамините и ценните вещества в кълновете се усвояват от организма на зайчетата най-добре, като им осигуряват добро здраве и правилен растеж.

Ферма за развъждане на диви зайци у нас

Фермата се намира в град Съединение, област Пловдив, и е създадена от Българския ловно-рибарски съюз (БЛРС) и Ловно рибарско дружество - Съединение. Тя е разположена на 150 дка и в нея в момента се отглеждат 30 диви заека, 15 мъжки и 15 женски. Целта е развъжданите зайци да бъдат разселени на територията на цялата страна и най-вече там, където популацията им е под критичния минимум.

Проектът предвижда да бъдат внесени зайци от Кипър и Гърция. Очаква се до месеци зайците във фермата да достигнат около 400 бройки. Те се отглеждат напълно свободно и във фермата за тях е изграден изкуствен водоем. Стойността на проекта е 35 хил. лв. и е по програма на БЛРС.

Ферма за щрауси, гр. Долна Баня

Във фермата се отглеждат „черни африкански щрауси“, наречени така, заради оперението на мъжките индивиди. Ферматаразполага с ресторантче, в което могат да се консумират щраусови

омлети и несравнимия щраусов стек-пържола. Посетителите могат да закупят разнообразни сувенири и дрехи, произведени от щраусови яйца и пера. Много често посетителите на фермата биват възнаградени с атрактивен „танц на любовта“, изпълняван от мъжките щрауси, които много обичат да са в компанията на гостите на „Щраусово забавление“. За специален щраусов обяд или вечеря един ден предварителна заявка.

Източник на информация: <http://www.ostrichfun.com/>

Конна база „Нова Звезда“

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Конна база Нова Звезда се намира в полите на Витоша. Базата разполага с 10 до 15 коня за езда. Може да поемем групи, които искат да яздят заедно: начинаещи до 8 човека, напреднали до 10 човека. Предлага се езда сред природата, антистресови и разтоварващи разходки за удоволствие и отмора, езда на манеж, обучение. Екстремни преходи. Нощна езда. Няколкодневни преходи.

Други възможности: каране на ATV, возене на двуколка, УАЗ, разходка из планината, организирани на обяд, вечеря, /по предварителна заявка/, на открито в компанията на екзотични животни, може и оркестър. Конната база има зоокът, където могат да се видят пауни, фазани, гълъби, кокошки, яребици, кеклици, водоплаващи, елени, и др.

Източник на информация: <http://www.ezdabg.com/>

Държавна помощ за сертифициране на стопанства в сектор „Плодове и зеленчуци“ по стандарта GLOBALG.A.P.

Целта на помощта е да подкрепи земеделски стопани да оптимизират процесът по производство на качествени продукти в сектор «Плодове и зеленчуци», да се намали използването на химически суровини и да се сведе до минимум вредното въздействие върху околната среда.

Предвижда се схемата да се прилага до 31 декември 2020 г., след решение на Управителния съвет на Държавен фонд „Земеделие“

https://www.globalgap.org/uk_en/

"Амитица" ООД – Био хотел, Био ферма и Био продукти за разстителна защита

Амитица ООД се развива в три основни направления: **Био хотел**, **Био ферма** и **Био продукти** за разстителна защита. Био фермата е разположена на територията на две землища: в местността Предела община Разлог - Био хотел Моравско село (1000 м надморска височина) и в землището на Кресна на 200 м надморска височина. Фермата разполага с 3 складови помещения за съхранение на продукцията, които са с обща квадратура 1400кв.м. и хладилно помещение от 100 куб. м /+1гр./. Фермата произвежда:

- Био плодове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

- Био зеленчуци
- Био салати
- Био подправки
- Сушени зеленчуци и ядки
- Сушени плодове
- Био млечни продукти и яйца
- Био мед
- Консерви от био зеленчуци
- Био напитки (вино, ликьор, оцет, зехтин)
- Домашен хляб
- И др.

Източник на информация: <https://shop.biohotel-bg.com/>

Преработката на ябълки като успешен семеен бизнес

Есента на 2009 г. Павлин Пантов решава да засади ябълкова градина в с. Долно Белотинци, област Монтана. Мотивиран от желанието да осигури качествена храна на българската трапеза, той се насочва към биологичното земеделие въпреки известните трудности за прилагане концепцията при отглеждане конкретно на ябълки. Биоградините „Дио Био“ са първото стопанство в България, което прилага и хомеопатия като метод за предпазване на растенията от болести. За по-доброто развитие на дръвчетата се използва структурирана вода при поливане. Част от агротехническите мероприятия се движат по биодинамичния календар, разработен от Мария Тун.

Предлагат се 8 сорта ябълки:

- **Мелодия** – Плодът е с жълто оцветена основа и розово-червена размита окраска. Вкусът е сладко – кисел със специфичен аромат;
- **Пинова** – Средно едри, слабо удълженоконични, с размита червеникава окраска. Месото е сочно, сладко и ароматно;
- **Брибурн** – Червени плодове, с отчетливи зелени шарки. Трайни, ароматни и хрупкави;
- **Фуджи** – Месото е белезникаво до кремаво, плътно, хрупкаво, сочно, сладко, с лек приятен аромат и много добро качество;
- **Златна превъзходна** – Плодът е средно едър до едър с продълговато конична форма. Кожицата е тънка, гладка с жълтозелен цвят и красив розов руменец, има добре изразени кафеникави;
- **Гала** – Това са ароматни, хрупкави и сладки. Може да се употребява в свеж вид или в салати;
- **Флорина** – Кожица: тънка, здрава с размит на ивици жълто-червен до тъмночервен цвят, с умерен восъчен налеп;
- **Грени Смит** – Зелена, сочна, подходяща за сок;

Стопанството предлага още сок от ябълки и оцет.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Източник на информация: <http://biodio-bg.com/>

Билкова плантация за Мурсалски чай

Първата в България плантация за култивиран мурсалски чай. Вече близо 15 години Любен Ушев се занимава с култивирано отглеждане на Мурсалски чай. Започвайки с няколко семенца, днес той годишно произвежда стотици хиляди корена разсад, а чаената му плантация край девинското село Триград се простира на 20 дка. Чаят, който отглежда, макар и култивиран, е със същите качества като този от естествените находища. Причината е, че расте в близост до местността Мурсалица, на 1400 м височина, където е и естествения ареал на именитата билка. Към днешна дата Ушев е най-успешния семепроизводител, разсадопроизводител и най-качественият производител на Мурсалския чай.

От седемте декара площ миналата година добиват близо четвърт тон чай. А разсада който произвеждат годишно вече надхвърля 700 хил. корена. Казва, че стига да има достатъчно земя с разсада, който произвежда сега може да засее и 20 дка площ.

Източник на информация: <http://mursalskitea.com/bg/nachalo/>

Био ферма за билки Острова

Чистият въздух и отдалечеността на района на град Елхово от големи индустриални замърсители са предпоставка за развитието на екологично земеделие. Биологична ферма за билки „Острова“ е основната производствена база на билките с марка „Тронка“.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Площта ѝ е около 160 дка и се намира на няколко места близо до град Елхово на брега на река Тунджа. Основните култури, заемащи около 100 дка са медицински и ароматни растения и билки – мурсалски чай, мента, маточина, мащерка, шипка, градински чай, босилек, лавандула, невен, синя метличина, лайка и др. Всички те са от добри български и вносни сортове и са преминали положителни наблюдения на опитното поле. Насажденията се отглеждат почти изцяло с ръчен труд като затова се грижат около 15 човека. Земята и насажденията са сертифицирани от Института по пазарна екология "ИМО" в Швейцария като биологични. Продуктите се отглеждат без абсолютно никакви химикали и изцяло се ползват от фармацевтичната промишленост и хомеопатичната медицина в много Европейски страни. Уникално за фермата е сертификацията ѝ като поле за адаптация на растения от световните растителни култури в България.

Източник на информация: <http://elhovo.org/bio-ferma-bilki-elhovo/>

Ферма за биологично земеделие и домашно отгледана храна "Версол"

Фермата за биологично земеделие и домашно отгледана храна „Версол“ е разположена в местността „Койкина бара“ на лек северен склон, разцепен от няколко дола, които осигуряват изворна вода за поливни нужди. Преди да бъде облагородена, земята е била запустели посевни площи, ливади и угари, необработвани през последните десетина години, което се вписва за идеята био земеделие. Нещо повече, в непосредствена близост няма големи земеделски блокове, чието третиране би могло, пряко или косвено да навреди стопанството. Ферма „Версол“ е в преход към биологично земеделие.

При отглеждането на всички култури се спазват принципите на биодинамично земеделие – взимат се под внимание лунния календар при садене, пресаждане, грижа и бране на плодовете и зеленчуците. Голяма част от препаратите за защита и подхранване растенията се приготвят самостоятелно, като напр. извлек от коприва, хвощ и др., но при необходимост се закупуват и био сертифицирани препарати. За торене се използва оборска тор и биохумус. Във фермата се отглежда годжи бери, физалис, сезонни плодове и зеленчуци.

Годжи бери е многогодишно растение от сем. картофови с доказано полезно действие върху човешкия организъм. Плодът е богат на витамин С и е със силно антиоксидантно действие, съдържа калий, калций, желязо, цинк, селен и др., също така бетакаротин, зеаксантин и полизахариди. Балансираното съдържание на всички елементи го правят една от супер храните, популярен е в цял свят като "плода на дълголетието". Това му нарицателно от медицинска гледна точка се дължи на факта, че редовната консумацията на годжи бери прочиства кръвта. Научни изследвания показват, че поради съдържанието на полизахариди, които повишават усвояването на минерали, регулират нивото на глюкоза в кръвта и понижават нивото на рН, годжи бери може да се използва за превенция от рак на дебелото черво. Имат също така силно стимулиращо действие върху имунната система, поради което годжи бери е силен имуностимулант. Ако можем да обобщим, годжи бери е плод, с комплексно благотворно влияние върху целия ни организъм. А дневната доза от 30 гр. е достатъчна да ни зареди с енергия и да се радваме на добро здраве.

Физалис (Инка бери) е едногодишно растение от семейство "Картофови", отдел Покритосеменни. Плодовете му са разположени в мехунки формирани от изсъхналия цвят. В 100 гр. физалис се съдържат около 130 г калории, 0.8 мг ниацин, 3 мг желязо, 90 гр. вода, 1.7 гр. белтъчини, 4.9 гр. фибри, 20 мг витамин С и 11 гр. въглехидрати. Физалис е богат на витамини А и С, много антиоксиданти, пектин, органични киселини и много микроелементи. Той е мощен антиоксидант, действа успокояващо поради съдържанието на флавоноиди, помага за пречистването на кръвта и има антисептично действие. Изключително полезен за деца, тъй като е много силен имуностимулант и има антивирусен ефект.

Семейни Градини: Семейните градини са бъдещ проект за **персонална семейна градина**, в която всеки собственик ще избира какви и колко зеленчуци, подправки и други култури да му бъдат отгледани, каква зимнина да бъде приготвена като през цялото време ще разполага със свободен достъп да разгледа, а при желание и да се погрижи за своята градина. Като био производител, фермата ще предоставя земята и гарантираме, че всичко ще бъде отгледано биологично чисто, с много грижа и любов, и се ангажираме вашите нужди и желания да бъдат задоволени.

Източник на информация: <https://versol.bg/>

Отглеждане на шафран

Шафранът е подправка, която се извлича от цвета на шафрановия минзухар (*Crocus sativus*) точно от близалцата му. Шафрановия минзухар, е култивиран вид и не трябва да се бърка с диво растящия син минзухар по нашите ширини. Близалца (винаги три на брой) на цвета и част от стъблото, свързващо близалцата с останалата част на растението, се извличат след като се откъсне минзухара, изсушават се и се използват в готварството като подправка и оцветител. Шафранът е най-скъпата подправка в света. Шафранов минзухар е многогодишно тревисто растение, което израства от кълновете на луковица, която образува дъщерни луковици, които пък прерастват и създават още луковици. Средния живот на една луковица е от 5 до 7 години, като на третата година достига максимален цъфтеж.

Шафрановият минзухар е с тънки зелени листа, благоуханни лавандулови цветове и лилави жилки, жълти тичинки и три ярко червени и дълги близалца, които израстват над цвета на шафрановия минзухар. Трите близалца, който се намират в цвета на шафрановия минзухар, са реално самият шафран. Шафрана се използва в медицината, кулинарията и за натурален оцветител. Като подправка, тези близалца са известни като Шафран, позната като най-скъпата подправка в света.

Шафрановият минзухар се адаптира лесно към почвата където е засаден. Той расте добре в сухи почви и полусухи. Луковиците се адаптират добре в варовити почви или глинести. Нормалното

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Ph за развитие на растението е между 6 и 8 Ph. Също растат добре в канелени горски, глинести и пясъчливи почви богати на органична материя. Истински важно е почвата да е рохкава за да могат корените да израстват надълбоко и с добра дренация за да се предотврати гниене и заразяване. Шафрановият минзухар не понася прекомерното количество вода, климата в България е богат на дъждове в края на зимата и през пролетта, когато реално луковичите имат нужда от влага. Това прави поливането ненужно и дори противоположно. Площите в които ще изграждате вашите полета трябва да са с наклон с цел да отводняват при валежи и да не се задържа влага в редовете.

Шафрановият минзухар вирее много добре в области, където температурите варират от не повече от 35°C – 40°C през лятото и до -15° C -20° C през зимата, което прави България с идеален климат за отглеждане на шафранов минзухар. Луковичите са способни да оцелеят през зимните условия, защото имат способността да “спят зимен сън” или зимуват. Когато има опасност температурите да паднат под тези градуси, винаги може да се посипва слама върху лехите или на покривате с найлон с цел да се пазят от измръзване. В по-топлите страни като Испания и Гърция, където има по-горещи лета може и да се наложат едно или повече поливания на растенията в зависимост от времето. В по-умерения климат дори не се налага и поливане. Максималната надморска височина, на която вирее шафрана е 1500 метра.

Източник на информация: <http://shafran.bg/otglejdane/>

Биологичен пчелен мед и биологични пчелни продукти

Биологичен пчелен мед и биологични пчелни продукти се получават в сертифицирани биологични пчелини, при спазване на редица строги изисквания. При прилагането на принципите

на биологичното пчеларство се елиминират всички възможни пътища за замърсяване на пчелния мед и пчелните продукти. Биологичното пчеларство е пчеларството, практикувано в екологично чисти райони, без интензивно селско стопанство.

Пчеларството без използване на синтетични лекарствени средства и подсладители за подхранване на пчелите се нарича биологично пчеларство. Поради близостта до природата пчелният мед добит при биологичното пчеларство е с много по-добри вкусови, хранителни и лечебни свойства. Продуктите, които се получават при биологичното пчеларство са:

- Биологичен пчелен мед;
- Биологичен пчелен прашец;
- Биологично пчелно млечице;
- Биологичен пчелен восък;
- Биологичен пчелен клей - прополис.

При биологичното пчеларство много важен е изборът на район за пчеларстване - мястото на което ще се разположат пчелините. Много е важно това да е екологично чист район, в близост до който не са разположени промишлени предприятия. В близост до пчелините не трябва се развива интензивно селско стопанство, тъй като при конвенционалното селско стопанство се използват изкуствени торове, пестициди, хербициди и редица други вещества, които замърсяват средата, а оттам и пчелния мед.

При биологичното пчеларството се налага подмяна на восъка в кошерите, защото във восъка се натрупват вредни синтетични химични вещества от конвенционалното производство. При биологичното пчеларство се отглеждат силни пчелни семейства, които в голяма степен сами се справят с болестите. Използват се и биологични и хомеопатични средства за борба с болестите. При извличането на биологичния пчелен мед и другите биологични продукти основни принципи са:

- Отсъствието на всякакви замърсявания в пчелния мед и пчелните продукти.
- Извличането на продуктите трябва да протича в хармония с живота на пчелното семейство – пчелите не трябва да се стресират.

Основни изисквания при биологичното пчеларство:

- В биологичния пчелин се работи по възможност като в затворена система, като се разчита изцяло на собствени ресурси;
- Поддържа се трайна висока продуктивност на пчелните семейства;
- Дейността на биологичните пчелини е регламентирана от закона и се контролира от сертифицираща организация;
- Контролът на сертифициращата организация удостоверява, че пчеларят практикува биологично пчеларство и продуктите, които произвежда, са биологични пчелни продукти;
- Кошерите, които се използват при биологичното пчеларство, трябва да са от естествени материали.

Акациев мед: Със специфичните си нежен аромат, много приятен вкус и много бавно кристализиране акациевият мед е един от най-предпочитаните. Акациев пчелен мед се препоръчва при безсъние, стомашно - чревни, жлъчни проблеми и във всички случаи, когато ви се яде мед.

Липов пчелен мед: Монофлорният липов мед е със светъл цвят. Липовият пчелен мед има антимикробно, противовъзпалително и в известна степен отхрачващо действие, затова се препоръчва при простуда, ангина, бронхит, бронхиална астма.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Многоцветен (билков) пчелен мед: Полифлорният билков мед естествено притежава ценни хранителни и лечебни качества, тъй като се събира от различни видове полски и планински цъфтящи растения. Многоцветен пчелен мед се препоръчва при преумора, за общо укрепване на организма, има и антислеротично действие.

Манов мед: За мановия мед са характерни така наречените манови елементи - получава се от маната (медената роса) по иглолистни и широколистните дървета и цветния прашец от немедоносни растения. Мановият пчелен мед е тъмен, сладостта му е средна, аромата - специфичен, кристализацията - бавна, консистенцията - гъста.

Мед от магарешки бодил: Пчелният мед от магарешки бодил е интересен вид пчелен мед, който много рядко се среща в чист вид. Мед от магарешки бодил се препоръчва при високо кръвно налягане, аритмия. Ценно качество на този вид пчелен мед е противомикробното му действие.

Учебна био ферма Слънчева градина

Учебна био ферма Слънчева градина е създадена като демонстрационен център за работа с деца в училищна възраст. Учебните програми включват теми от биологичното и устойчиво земеделие, основни знания за здравословните продукти и устойчивия начин на производство и живот. С помощта на обучени аниматори децата навлизат в света на живата природа. Слънчева градина е първата учебна био ферма за деца в България. Във фермата се отглеждат *домати, пипер, моркови, лук, зеле*. Разполага с овощна градина с *череша, кайсии, праскови, сливи, ябълки, арония*. Отглежда се *пшеница и ръж*. В Слънчева градина децата, техните родители и учители могат да засадят различни зеленчуци, да се грижат за тях, да следят за развитието им, да участват в прибирането на реколтата. В учебните зали децата могат:

- да пастъризират млякото, издоено от кравите във фермата и да произведат сметана, масло, кисело мляко, сирене и кашкавал.
- да смелят пълнозърнесто брашно от пшеница и ръж от фермата, да замесят хляб с квас и да го опекат в пещ на дърва
- да смелят плодове от градината и да направят конфитюр и сладко
- да направят истинска домашна лютеница от домати и чушки, узрели на слънце и набрани с техните ръце.

Децата работят в групи от 5 – 7 деца, за всяка група отговаря аниматор. Капацитета на фермата е 25 деца.

Източник на информация: <http://www.bioferma.org/>

Биоферма Чемерник, гара Бов, Искърското дефиле

Биоферма Чемерник е разположена в един от най-живописните райони на Стара планина – високо над Искърското дефиле, над гара Бов. През годините районът е съхранил своята

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

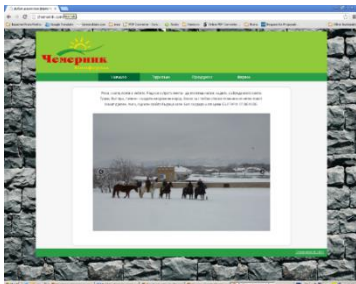
самобитност и екологична чистота, което създава идеални условия за развитието на планински туризъм и био-животновъдство.

Във фермата се отглеждат *овце, крави от породите симентал и българско кафяво, коне от Дунавската порода*. Специална атракция за гостите е мини резерватът, в който се отглеждат *муфлони, елени и глигани*.

Биоферма Чемерник разполага с няколко къщи с автентично старинно обзавеждане и стил. За всички свои гости се предлага храна по предварителна заявка. В неделя любителите на конната езда могат да ползват услугите на професионален инструктор. Освен ползотворна почивка сред чистия планински въздух и пешеходни преходи по множеството екопътеки в околността, ферма Чемерник предлага възможност за уроци по езда и преходи с коне. Не е за изпускане и възможността да опитате от млякото и сиренето местно производство, както и местните деликатеси, приготвени изцяло от продукти във фермата. В близост се намира високопланинско езеро с прекрасни условия за риболов. За децата е изградена детска площадка с люлки, пързалка и батут, допълнително се предлага запознаване с домашните и дивите животни и възможност за хранене и доене.

На разположение на гостите на ферма Чемерник са:

- Преходи с коне – всяка събота и неделя по предварителна заявка;
- Уроци по езда за възрастни и деца – всяка неделя;
- Рицарски двубои и историческа информация;
- Зелено училище;
- Поход до вр. Издримец и до вр. Яворец;
- Посещение на манастир „Седемте Престола“;
- Стрелба с въздушна пушка и арбалет;
- Футбол на малки врати;
- Риболов;
- Преход с автомобил УАЗ.

Източник на информация: <https://chemernik.wordpress.com/about/>

Биологично отглеждане на арония

Проектът за биологично отглеждане на арония на фирма “Арониада агро” ЕООД – Две Могили, Русе, е финансиран по програма САПАРД – мярка 3.1. Субсидията е под форма на компенсаторни плащания за биоземеделие в размер на 80 лева на декар и директни плащания в размер на 25 лв./дка годишно. През първите три години Пламен Калинов, собственик на фирмата, е получил директни плащания в размер на 6140 лева годишно.

Фирмата разполага с 80 дка насаждения от арония, сертифицирани за биологично производство в екологично чиста местност до Капиновския манастир, община Велико Търново, и над 200 дка

собствена земя, която е в процес на комасация. Следващата цел е създаване на нови насаждения, които също ще бъдат отглеждани по биологичен начин.

Масива се през 2003 г. Обяснява, че стигнал до тази идея, защото "аронията е непретенциозен и лесен за отглеждане плод, с много естествени защиты, който не изисква изкуствени торове или пръскане". Според Калинов "обикновено всичко ценно в природата е създадено със силни самозащити, за да може да се запазва и хората да го ползват".

Необходими са пет години, докато аронията започне да дава плодове. Нужно е и време, докато производството бъде сертифицирано като биологично. Но всичко това вече е минало, сега на дневен ред е реализацията на произведеното. Експертите на Международната природозащитна организация WWF оказват ключова помощ на бизнесмена под формата на методически напътствия, информация, обучения.

"Въпреки нарастващия световен интерес към аронията не обираме цялата продукция, а само толкова, колкото можем да оползотворим. Вече значително увеличаваме продажбите, предстои да увеличим капацитета на производството", обяснява Калинов.

Затова решава не само да отглежда плода, но и да го преработва и да произвежда сок и вино. Продуктите са тествани в Университета по хранителни технологии в Пловдив и в Изпълнителната агенция по лозата и виното. Целта е максимално запазване на вкуса, аромата и най-вече на целебните свойства на аронията в готовия продукт.

"Арониада агро" произвежда суровините и възлага на ишлема производството на сокове. Плодовете се пресоват и бутилират в Южна България (във фирма "Диони" – Стара Загора), така че транспортът оскъпява готовия продукт. Суровината не се замразява, нито се държи в плодохранилища, а се пресова директно, но това обикновено "замразява" голяма сума обратни средства на фирмата.

Проектът на Пламен Калинов носи промени не само за стопанина, но и за региона на град Две могили. Покрай арониевите градини населеното място добива известност не само в страната, но и в чужбина. А фирмата на Калинов предлага временна заетост за хората.

Лековитата арония

Светослав Коев заедно с баща си Койчо и брат си Йордан се е захванал със семеен бизнес и фирмата им "Агро-ко" ООД отглежда арония. От растението се извличат витамини, които са съставка на лекарства за сърце, за сваляне на високото кръвно, разказва Светослав Коев. В България се произвеждат натурални сокове, сладка и чайове. Аронията се отглежда на места с високо надморско ниво и издържа на много ниски температури - до минус 30 градуса. У нас се среща основно в Троян и Елена.

Светослав Коев е един от първите, който се захваща да отглежда рядкото за добричкия край растение. Той засажда с арония 3 декара земя в с. Миладиновци, които са опитни. Там растението е на дръвче - с подложка, междинна подложка и отгоре с корона, разказва агрономът. И допълва, че е по-добре да се отглежда на храст, защото дава повече плодове. За целта преди две години засява 40 декара с арония в добричкото село Карапелит. На декара са разположени около 120 храстчета. При добро отглеждане, капково напояване и следене на нуждите от храна, средният добив е около 1 тон на декара, споделя Светослав Коев.

На четвъртата година той очаква да прибере около 40 тона. Агрономът допълва, че инвестицията, която е направил до момента, е доста голяма - по 800-900 лева на декара. Според Светослав Коев, у нас има трудности с реализацията на произведената продукция. Изкупуването става от една фирма, която на практика е монополист. Цената на аронията в свежо състояние е 0.70 лева. Агрономът търси варианти да изнася и в чужбина - за Италия, Германия. Плодът на аронията е

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

голям колкото касис, червеникаво син до черен на цвят, разказа Светослав Коев. Храстът се подрязва веднъж на 5-6 години. Аронията е най-разпространена в Русия и САЩ. Не страда от болести. Тъй като формира корените си плитко, трябва да се напоява често. Цъфти през май и се бере през късна есен.

Производство на трюфели в България

Трюфелът е уникална грудковидна подземна гъба без корени и без стебло, която расте под земята в пълна симбиоза около корените на определени дървесни видове. Според вида и сезона, трюфелите биват черни и бели, намират се през всеки сезон на годината и специално в България - в почти всички региони на страната, главно в гористи местности с карстови почви, обяснява Киро Проданов. Трюфелът се използва като храна, хранителна добавка, деликатес, подправка и е много скъпоструващ продукт. Само за сравнение - ако едно ядене в Италия струва 300 лири и отгоре се настърже един трюфел, цената му веднага става 1 300 лири. 7 до 10 месеца са необходими за създаването на един трюфел.

Производство на трюфели е агробиологично, подходящо за гористи местности с карстови почви. Засаждането на микоризирани дръвчета (лешник, бадем, орех, маслина, и др.) максимално ще оползотвори пустеещи площи и горски масиви, почти непригодни за други култури. Всички опожарени гори могат да се възстановят чрез залесяване с микоризирани дръвчета и за 4-5 години да се възстанови нарушеното екологично равновесие. Ще се създаде нов тип лесорастителност - микоризирани дървета дават две реколти, например лешници, орехи - и целогодишна реколта от трюфели, която при това не зависи от плододаването на дървото. Това е алтернативен поминък за много хора от планински и полупланинските райони на страната.

Като експортно ориентиран продукт, трюфелите предполагат и възникване на нов тип преработвателна промишленост. Само в Германия трюфелите могат да се продават в 1 500 търговски обекта. Изграждането на трюфелни плантации от по 20 дка може да има силно въздействие върху селския туризъм и екотуризма - търсенето на трюфели в тях би било голяма атракция за чуждите туристи, предвождани от водачите на специално обучените за целта кучета

В България вече има 8 плантации за производство на трюфели.

Къща за гости Трюфелски рай, Трявна

Ежегодно уникално преживяване - участие в лов на трюфели, по подобие на съществуващ в Испания и Италия, където той е доста развито и популярно хоби, посещавано от много хора. Трявна е идеалното място, където се предлага и популяризира и в България това уникално хоби. Мястото е специално избрано, защото предлага уникална и чиста природа, спокойствие, възможност за разходки сред природата или разходки в приказния град Трявна.

Източник на информация: <http://www.trufflemania-bg.info/>

VIII. Добри практики за алтернативно земеделие на европейско ниво

ОПИТ И ПРАКТИКИ НА ЕВРОПЕЙСКО НИВО

По-долу са представени чужди успешни практики и модели в развитието и насърчаването на алтернативното земеделие.

ПОДКРЕПА ЗА РАЗВИТИЕТО НА ОРГАНИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ ПРЕЗ ЗИМАТА, Австрия

Основни акценти:

- Зимното израстване съгласно биологичните принципи се развива, за да отговори на потребителското търсене на биологични продукти, произведени на вътрешния пазар.
- Продуктовите иновации могат да изпълняват важна функция в укрепването на директния маркетинг, а земеделските организации могат да играят ключова роля в подкрепа на проектите за сътрудничество на производителите.
- Изследователските проучвания са ключови за преодоляване на проблеми, като ръководеният от земеделските производители процес гарантира, че изследванията разглеждат именно практически въпроси.

Проблем: В Австрия, освен царевичните салати, през зимата трудно се намират органични зеленчуци, които са местно производство. В резултат на това, голяма част от предназначените за продажба зеленчуци се внасят или се отглеждат чрез високоенергийно производство.

Проект: За преодоляване на този дефицит е разработен проект – «Зимна реколта: сезонно, енергийно-екстензивно и иновативно производство на зеленчуци», чиято цел е да се повиши видимостта и засили позицията на земеделските стопани, които директно предлагат зеленчуци на пазара, посредством подкрепа на технически иновации при производството на зимни зеленчуци, използващи неотопляеми системи. Предлагането на зимни зеленчуци, използващи екологосъобразни методи за производство през зимните месеци, задоволява нарастващото потребителско търсене, като фермерите не само могат да използват своите производствени

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

мощности през зимата, но и могат да продължат своя директен маркетинг за по-дълъг период от годината и по този начин да увеличат икономическата жизнеспособност на своите стопанства. Проектът е ръководен от BIO AUSTRIA - асоциацията на земеделските производители в страната, която има за задача да разработи планове за култивация, да доставя семена, да предоставя консултантски услуги, да документира процеса и да установява връзки между земеделските производители и научните институции.

В период между май, 2014 г. – април, 2015 г. BIO AUSTRIA събира **седем биологични земеделски производители** и **шест научноизследователски** и **научни организации** за провеждане на опити във ферми в пет федерални държави - Долна Австрия, Горна Австрия, Залцбург, Щирия и Каринтия. Основни **дейности**, които са извършени:

- Тестване устойчивостта от замръзване на най-важните и иновативни видове и сортове маруля (*общо 120*);
- Разработване серия от култури и планове за отглеждане на зимни салати и билки;
- Документиране на практики на отглеждане, които увеличават устойчивостта от замръзване;
- Изследване на основна информация относно традиционните знания, екологичното отпечатване и хранителната стойност;
- Извършване редица дейности, свързани с осигуряване публичност (*напр. брошури за производители и потребители, сесии за дегустация и т.н.*).

В резултат от изпълнението на проекта:

- Земеделските производители са оптимизирали времето си за сеитба и засаждане, като измръзването на посеви се оказва значително по-малък проблем, отколкото се е очаквало. Червената ряпа и цикория са регистрирани, като най-обещаващите сортове.
- Светлината и вентилацията (намаляване на гъбичните заболявания) играят важна роля в управлението на зимното производство
- Земеделските производители са успели да подобрят позицията си чрез директен маркетинг (особено към ресторанти, търсещи високо качествено производство).

Финансиране: Проектът е реализиран с помощта на Австрийската Програма за развитие на селските райони 2007-2013 (*Мякмата за сътрудничество и иновации*), като е предоставено съфинансиране от ЕС и Австрия (националното финансиране е предоставено от федералното правителство и провинции). Посочените източници представляват 70% от финансирането, като земеделските стопани осигуряват останалата част от капитала. Институционалните партньори са предоставили своите услуги безплатно.

Повече информация: BIO AUSTRIA, contact person: Elfriede Stopper, +43 676 84 22 14 253 elfriede.stopper@bio-austria.at

Популяризиране воден от фермерите обмен на знания и научни изследвания, Фландрия, Белгия

Основни акценти:

- Земеделските производители разполагат с много и разнообразни познания, които биха могли не само да споделят, но и надградят с допълнителна експертиза, предоставена от консултанти, изследователи и други заинтересовани страни, относно въвеждане иновативни практики за управление на стопанства, например;

- Собствеността е от съществено значение, за да увери фермерите, че те са водещата страна в процеса и имат равен статус по отношение споделянето на знания и идентифициране на проблемите;
- Прилагането на подходящ подход за разпространение е от ключово значение за създаването на ефективна комуникация между фермерите и останалите заинтересовани страни, както и за изработването на общ подход към решаването на проблеми.

Проблем: *Фламандската мрежа за знания и изследвания за органични храни и земеделие (FORK)* е създадена през 2009 г. от *Landwijzer* - тренировъчен център за органично и биодинамично земеделие (training center for organic and biodynamic agriculture in Flanders), центърът за биологично обучение *BioForum*, който представлява фламандската биологична хранителна и селскостопанска промишленост, *Координационния център за приложни изследвания и разширяването на биологичното земеделие* (CCBT) и *мрежата за научни изследвания в областта на биологичното хранене и земеделието* (NOBL). FORK подкрепя развитието на биологичния сектор във Фландрия чрез насърчаване на съвместно творческо и участие в обучението и научните изследвания между земеделски производители, консултанти и изследователи. BioForum отговаря за координирането на фламандските мрежи на фермерите - *Biobedrijfsnetwerken* (BBN). Ръководени от посредник и консултант, тези мрежи обединяват фермери от различни сектори, за да обменят знания и опит, да насърчават по-голямо взаимодействие между заинтересованите страни и да се стремят да развият нови знания за сектора.

Например, биологичните производители на млечни продукти са използвали мрежата, за да работят със земеделски съветник с цел да се справят с редица здравословни и хранителни проблеми, засягащи стадата им. Съветникът вече се е сблъсквал с подобни проблеми в Холандия и следователно е бил в състояние да им помогне да анализират проблемите. След идентифициране на основната причина, мрежата дава приоритет на проблема и поставя началото на по-всеобхватен изследователски проект за проучване на връзката между качеството на фуражите и здравето на животните.

БЕЛГИЯ

Основни резултати от изпълнението на проекта:

- Между 2009 - 2014 г. 60% от фламандските биологични земеделски производители са взели участие в 102 нетуъркинг събития в седем сектора, в т.ч. млекодайки и говеда, зеленчуци и полски култури, кози, домашни птици, плодове и оранжерийно производство.
- Регионално и европейско финансиране за изследвания и разпространение е осигурено за редица различни проекти, които включват 49 малки и практически проекта към Координационен център за приложни изследвания и разширение на биологичното земеделие (CCBT), пет европейски изследователски проекта, специална мрежа за обработване на полски култури и три проекта, насочени към хранителната верига.
- Месечни бюлетени и статии са създадени, за да подчертаят различните резултати от проекта и да насърчават иновациите. Създадени са партньорства с други европейски изследователи и консултанти.

Научени уроци: Ясните и прости методи за постигане на добри резултати в областта на биоземеделието. Всички страни в процеса следва да се чувстват еднакво ангажирани. Публичното финансиране е важно за изграждане земеделските мрежи като групи за обмен на знания, които могат и следва да допълват програмите за научни изследвания. Фасилитаторът или консултантът могат да предоставят решаваща помощ при решаването на проблеми и приоритизирането им. Това трябва да се направи заедно с фермерите, като се вземат предвид съществуващите процеси за обмен на знания. Сътрудничеството с други регионални и европейски партньори също е от съществено значение. Разпространението на резултатите в различните фази на процеса трябва да бъде индивидуално съобразено с потребностите на фермерите и учените. Това ще гарантира неговата ефективност, като оптимизира използването на ограниченото финансиране за органични изследвания.

Финансиране: Основно е осигурено от регионалното министерство на земеделието (Фландрия). Съфинансиране е предоставено от страна на самите мрежи. Финансирането по ССВТ е налице за по-малки демонстрационни проекти и практически изследвания, докато NOBL предоставя целеви средства за научноизследователски проекти, ръководени от академични среди.

Повече информация: BioForum Vlaanderen, contact person: An Jamart; +32 3 286 92 65
an.jamart@bioforumvl.be

Инициатива за групов маркетинг от органични млекопроизводители, Ирландия

Основни акценти:

- Експертизата на земеделските производители и приноса от страна на занаятчийския хранителен сектор показват най-доброто използване на лятно производство;
- Земеделските производители иновират, като поемат контрола върху цената за директна продажба на земеделска продукция, редуцирайки чувствителността към бъдещи ценови промени, особено с премахването на квотите за мляко в ЕС;
- Работейки ефективно като съвместна група има ключова роля за създаване на добавена стойност към селскостопанските продукти, като по този начин подпомага жизнеспособността на стопанствата и разширяването на биологичния сектор, като същевременно гарантира известна степен на независимост на производителите.

Проблем: Производителите на млечни продукти обикновено произвеждат лятно или зимно мляко, в зависимост от системата за отелване на фермата си, с малки изключения, където млякото се произвежда целогодишно. Поради по-високите производствени разходи, особено цената на биологичните фуражи, произведеното през зимата мляко е значително по-скъпо от това през лятото. Макар някои биологични фермери да произвеждат целогодишно мляко, тази възможност може да бъде възпрепятствана от пригодността и качеството на наличната земя, както и размера на стадото. Био производители на мляко са склонни да облагодетелстват млякото през лятото поради избора на порода и устойчивостта на системата, но директната цена на биологичното мляко често се оказва недостатъчна, за да подкрепи жизнеспособен млечен бизнес. *Добитото през лятото мляко от крави, подхранвани от трева, има идеално качество за производството и узряването на някои висококачествени сирена, докато това през зимата е подходящо за някои меки сирена.* Възможността да диверсифицират своето производство

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

мотивираща земеделските производители, които осъзнават колко трудно е да пробият самостоятелно на пазара.

Проект: Група десет органични производители на млечни продукти от различни региони на Ирландия се събират, за да създадат "Малката млечна компания". Фермерите бързо разбират, че за да постигнат целите си, ще е необходимо да наемат хора с подходящи умения за разработване на продукти, продажби и маркетинг. Вместо да заложат на собствена инфраструктура за производство на сирене в стопанството, те избират да сключат договори с пет местни производители на сирене, които да произвеждат продуктите, и наемат персонал за маркетинг дейности, за да развият продажбите си. Чрез наемането на няколко производители на сирене те успяват да произведат различни видове сирене, които се свързват с предпочитанията на потребителите на различни вътрешни и външни пазари. Партньорството дава на всеки земеделски производител известна степен на независимост, тъй като не цялата продукция се използва за производството на сирене. Всеки земеделски стопанин все още продава значително количество мляко - като по този начин разпределя съответните си финансови рискове. Различните млечни породи, поддържани от фермерите осигуряват идеална основна от съставки, необходима за най-доброто производство на сирене.

Резултати, които са постигнати:

- Сътрудничеството на земеделските стопани намалява степента на уязвимост на биологичното млекопроизводство до колебаещите се цени на млекопреработвателите и увеличава рентабилността на земеделските стопанства;
- Партньорството е от решаващо значение за малките и средни стопанства, като им помага да просперира в конкурентна пазарна среда;
- Добавената стойност в резултат от екологичните показатели на биологичните ферми допринасят за осигуряване договори за износ.

Научени уроци:

- Набавянето на достатъчно финансиране, необходимо за запазване продукцията за зряло сирене, като се наемат експерти за техническо разработване на продукти и продажби означава, че земеделските стопани могат да имат солиден дял в предприятието, като същевременно правят най-доброто: развиват земеделие;
- Разбирането на паричния поток на бизнеса и намаляването на бизнес рисковете чрез използване на различни процесори и производители е от решаващо значение за гарантиране на стабилността на бизнеса и текущото развитие;
- Използването на различни преработватели и производители е от решаващо значение за гарантиране стабилността на бизнеса и текущото му развитие;
- Най-добре е да се използват възможностите за обучение и финансиране на предприятията за производство на храни и селскостопански продукти;
- Наградата за храна е признание, което бе от решаващо значение за гарантиране продажбите и насърчаване на иновационните практики.

Финансиране: Финансирано от самите земеделски производители и Ирландската програма за развитие на селските райони (Мерки като професионално обучение и консултантски услуги) и програма LEADER. Съфинансирането е осигурено от национални и европейски фондове, вкл.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

местни и национални агенции за предприятия с акцент върху маркетинга и развитието, стартирането на бизнеса, иновациите и наставничеството.

Повече информация: Irish Organic Farmers and Growers Association (IOFGA); contact person: Gillian Westbrook +353 090 643 3680; gillian.westbrook@iofga.org

КООРДИНИРАНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТРАНСФЕР НА ЗНАНИЯ МЕЖДУ БИО ПРОИЗВОДИТЕЛИ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ, Холандия

Основни акценти:

- Заинтересованите страни са ангажирани и имат водеща роля при осъществяване публично финансиране на изследвания в областта на биоземеделието, които отговарят на нуждите на сектора
- Промяна на публичните изследователски модели към подход "отдолу-нагоре" с активното участие на заинтересовани страни допринася да се идентифицират съществуващи знания и опит и да се очертаят актуални пропуски в научните изследвания;
- Улесненото популяризиране на практики позволява по-ефективно споделяне на информацията и съответно по-добро прехвърляне на знания и усвояването на нови иновационни практики.

Проблем: Приоритетите в научните изследвания често се определят от създателите на публични политики, без да се ангажират достатъчно заинтересовани страни, като често се прилагат неефективни мерки за разпространение на крайните резултати.

Проект: За да адресира този проблем, през 2005 година холандският биологичен сектор създаде Biosconnect с цел реорганизиране координацията на изследвания и трансфера на знания в сектор органично земеделие чрез по-активно участие на заинтересованите страни. Секторът убеди холандското правителство да делегира отговорността за определяне на програмата за биологични изследвания на членовете на Biosconnect, въз основа на пилотен проект. Това включва създаването на различни работни групи, насочени към конкретни въпроси като биологичното разнообразие и почвата, както и в различните сектори на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост. Работните групи обединиха фермерите и преработвателите, за да определят нуждите и нуждите от финансиране на всеки сектор. Комитет за знания на заинтересованите страни отговаряше за управлението на процеса и за формирането на групите.

Мрежата е публично финансирана до 2011 г. с около 10% от общия бюджет за публични селскостопански изследвания, които обикновено са отпускат за биологичния сектор. През 2008 г. тя достигна 9,6 милиона евро. Biosconnect също поема отговорност за разпространението на резултатите от научните изследвания и насърчаването на трансфера на знания, свързани с биологичното земеделие, на земеделските производители и други участници в биологичните хранителни вериги. Фермерските мрежи изиграха важна роля в споделянето на свързаните със сектора знания, като редовно се срещат за обмен на информация и опит. Групите бяха подкрепени от професионални консултанти с принос от съответните изследователски институти и НПО. Селскостопанските мрежи също помогнаха да се даде обратна връзка относно

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

потенциалните затруднения, както и новите развития в земеделската практика, основани на общи наблюдения и становища, разработени от земеделските стопани.

Постигнати резултати:

- Активно участие на всички заинтересовани страни от сектора (62% от съществуващите към момента 600 фермери и 50% фермери, свързани с органична обработка);
- Създадени силни работни взаимоотношения сред заинтересованите страни, както и между биологичните и конвенционалните сектори. Това насърчи обмена на информация за резултатите от научните изследвания, както и развитието на платформата Biokennis;
- Бяха разгледани редица въпроси, например разработването на новаторски стратегии за нулева употреба на антибиотици, въвеждането на нови устойчиви на болести картофени сортове и нови маркетингови концепции и биологични контроли.

Научени уроци: Силното усещане за участие на заинтересованите страни е от решаващо значение за ангажирането на различни хора и напредъка в процеса. Насърчаването на разнообразието гарантира, че секторът е широко представен, като същевременно помага да се включат различни участници. Особено важни са обменът на практически - а не абстрактни - знания и опит. Участието на заинтересованите страни пряко гарантира, че научноизследователските приоритети отговарят на потребностите на биологичния сектор въз основа на ценностно-ориентирани и системни подходи, които често отсъстват от традиционните подходи към иновациите.

Финансиране: Основно предоставено под формата на фондове за научни изследвания от холандското министерство на земеделието, като отделни земеделски стопани често са инвестирали лично в работата на мрежата. Допълнително финансиране за разпространение е получено чрез холандската програма за развитие на селските райони по мярката за професионално обучение. Проектът е съфинансиран със средства от национални и европейски фондове.

Повече информация: **contact person: Biohuis Kees van Zelderen; +31 485 382126 cvanzelderen@home.nl**

ОБМЕН НА ОПИТ МЕЖДУ ФЕРМЕРИ: ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ ПРЕМИНАВАНЕТО КЪМ ОРГАНИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ, Испания

Основни акценти:

- Основната цел е да се насърчи преминаването към биологично земеделие, като се използват иновативни програми за обучение, базирани на съществуващия опит;
- Диалогът между конвенционални и биологични земеделски стопани е подсилен от "peer-to-peer" подход;
- Съхранението на традиционните практики и придобитите нови знания предоставя възможност на земеделските стопани да получат своята водеща роля в земеделските асоциации, именно чрез насърчаване на иновациите.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проблем: Преминването към биологично земеделие може да представлява сериозни предизвикателства за конвенционалните производители, които не разполагат с основна и актуална информация относно агроекологични практики или, които не разбират предимствата на подобни практики. Това често е бариера за производители, които потенциално биха преобразували или възприели определени агроекологични практики, въведени успешно от биологични земеделски производители.

Проект: За да се справи с тази ситуация, Sociedad Española de Agricultura Ecológica (SEAE) работи с органични и конвенционални производители в района на Валенсия, за да им помогне да преодолеят своите страхове и притеснения относно обръщането и по-нататъшното развитие. Тази работа, осъществена в партньорство с регионалните земеделски асоциации като La Unió de Llauradors и Ramaders del País Valencia и Coordinadora de Organizaciones Agricultores y Ganaderos, възприема подход на фермер към фермер, вдъхновен от движението Campesino в Латинска Америка. Чрез използването на достъпен език се укрепва иновационния дух на фермерите и се изгражда капацитет за трансфер на знания. Участниците се насърчават да се учат един от друг, като споделят не само информация и техники, но опит, креативност и ноу-хау. За тази цел SEAE прилага основни принципи на „farmer-to-farmer“ в сътрудничество с няколко местни организации, започвайки в малък мащаб с мултиплициране на ефекта от различни резултати, облагодетелстващи фермери от различни територии.

Организиран са различни дейности за подпомагане по-добрия обмен на знания сред биологични земеделски производители и засилване сътрудничеството между традиционни и биологични земеделски стопани. Проведени са полеви дни, учебни сесии, посещения на ферми, работни срещи и събирания на фермери. Създадени са екипи от био производители, които са в състояние да организират по-широкото разпространение на знанията, включително ползите и предизвикателствата, свързани с биологичното производство. Поддържа се широка гама от социални, икономически и технически дейности, които допринасят пряко и непряко за развитието на биологичното земеделие. Предоставена е подкрепа на селскостопански съветници, като фасилитаторите на СИАЕ, които предоставят технически, логистични и финансови съвети

Постигнати резултати:

- Между 2000 и 2003 г. е създадено партньорство с организация на земеделските производители, която използва съществуващата мрежа за подкрепа и съвети. В резултат към мрежата са доведени редица органични и конвенционални земеделски стопани, принадлежащи към същата организация;
- До 2012 г. подходът "farmer-to-farmer" включва предимно семинари и обучителни мероприятия, като практическите уроци представляват над 50% от прекараното време. Органичните фермери също са допринесли като учители за посещения в стопанства;
- Ключовият резултат от подхода "farmer-to-farmer" е обединяването на конвенционални и биологични производители, които да споделят опит и да преодолеят своите страхове.

Научени уроци: Практическият опит и споделянето на знания могат да улеснят процеса на преминаване към биологично земеделие, като същевременно създават група биологични земеделски стопани, желаещи да предадат своето ноу-хау и идеи. Фасилитаторите от фермерите

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

към земеделските стопани трябва да притежават технически и методологически опит, съчетани с ентузиазъм, за да работят с фермерите. Те трябва успешно да адаптират техническия език и подходите, за да отговарят на нуждите на земеделските стопани. Сътрудничеството е от полза за опазването на традиционните земеделски методи и тяхното прехвърляне на нови поколения на земеделските стопани. Дългосрочното финансиране е идентифицирано като основно ограничение.

Финансиране: Държавно финансиране в областта на селскостопанското обучение и консултации и открита покана за селскостопански асоциации, подкрепени от испанските програми за развитие на селските райони. Проектът е съфинансира с помощи от национални и европейски фондове. Редица инициативи са получили допълнително финансиране от местните власти и други източници на държавно финансиране и чрез схема за екологично образование, ръководена от местна банка.

Повече информация: contact person: Sociedad Española de Agricultura Ecológica (SEAE) Victor González; +34 96 126 71 22; seae@agroecologia.net

СЪВЕТИ ЗА ПРОТЕИН: ПРОИЗВОДСТВО НА ПОВЕЧЕ МЕСТЕН ОРГАНИЧЕН ФУРАЖ В ОТГОВОР НА КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ, Швеция

Основни акценти:

- Устойчиво развитие на доставките на биологични фуражи за подобряване на местното производство на фуражи, особено на протеинови култури, като алтернатива на вноса на соя;
- Насърчено сътрудничество между биологичните и традиционните земеделски производители, за да се стимулира воден от фермерите диалог и да се решат проблеми, например чрез подобряване на дизайна на редуването на културите, повишаване на автономността на фуражите и увеличаване на разнообразието от генетични ресурси на ниво стопанство.
- Подобряване на местния пазар за биологични фуражи и достъпност чрез работа в мрежа и обмен на знания и развитие на иновативен онлайн пазар, в който земеделските стопани могат да купуват и продават фуражи за животни.

Проблем: Целта на проекта Protein Tips е да се увеличи количеството на местно произведените фуражи в отговор на изменението на климата, за да се намали необходимостта от внос на соеви зърна за протеинови фуражи. Проучванията показват, че използването на местно произведени протеинови фуражни култури би могъл значително да подобри климата на селскостопанска продукция в Швеция. Местните фермери обаче се колебаят да произвеждат местни фуражи, поради риска от лоша реколта, причинена от нападение от вредители.

Проект: През 2011 г. редица заинтересовани страни се събират, за да създадат мрежа между органичното земеделие и конвенционалните организации и службите на т.нар. „услуги за

разширяване³“, за да намалят зависимостта си от вносни фуражни култури. Необходимостта от местен фураж се разглежда като една от основните пречки при преминаването към местно производство, тъй като животновъдните стопанства обикновено нямат достатъчно земя, за да покрият нуждите си самостоятелно. По тази причина проектът идентифицира дейности на регионално ниво за насърчаване на работните взаимоотношения между биологичните животновъди и фермерите, които се интересуват от производството на органични протеини.

Създадена е работна група за намиране на начини за популяризиране на местното производство, включително използването на информационни брошури и статии, радио интервюта, филми, обучение и полеви дни. Създаден е и уебсайт за обмен на информация между земеделските производители, които желаят да купуват и продават фуражи. Освен това мрежата поставя силен акцент върху съвременни и иновативни средства за споделяне на машини и органични торове от производители.

Проектът също така се стреми да насърчи диалога с фуражните компании и изследователите, за да развие пазара на биологични протеинови фуражи и зърнени храни, като същевременно подпомага изследванията, провеждани от фермерите по този въпрос. Различните подходи за изграждане на капацитет са насърчили земеделските производители да подобрят своите производствени методи и управление, за да увеличат количеството органично фураж, който местно произвеждат. Това не само позволи на фермерите да се срещат и обменят фуражи, но и стимулира сътрудничеството между животновъдите и земеделските производители. Към 2010 г. в мрежата има 250 активни партньора, вариращи от биологични и конвенционални земеделски стопани и земеделски организации до консултанти и консултантки, фуражни компании и изследователи.

Постигнати резултати:

- Търсенето на фуражни доставки е идентифицирано, като потенциалът за производство на биологични фуражи в различни региони на Швеция е популяризиран чрез използване на списания и уебсайтове;
- На заинтересованите страни са представени добри примери за местно производство на фуражи и успешни методи за преодоляване на производствени ограничения;
- По-широкото сътрудничество между земеделски стопани, МСП и изследователи е разработено, за да адресира проблема чрез проактивен, практичен и иновативен подход.

Финансиране: Част от проекта е финансиране чрез националната програма за селско развитие (Мярка, насочена към развитие на еко земеделци). Проектът е съфинансиране с помощта на средства от национални и европейски фондове.

Повече информация: **contact person: Ekologiska Lantbrukarna Maria Dirke; +46 155 21 74 79**
maria.dirke@ekolantbruk.se

³ Административната структура на селските райони, която има задължение да предоставя услуги в партньорство със земеделските стопани, като насочване на програми и проекти за промяна.

Кооператив за отглеждане на шафран, Гърция

Krokos Kozani Red Saffron се произвежда от 40 малки села и населени места, които заобикалят селскостопанския град Крокос, Централна Гърция. Те съставляват кооперацията в Козани, която, съгласно Федерален закон притежава изключително право да култивира, събира и обработва подправката шафран. Кооперацията е основана през 1971 г. в префектурата Козани, Гърция.

Шафранът от Козанската кооперация в Гърция е признат за един от най-хубавите шафрани в света. Като една от най-скъпите подправки в света, шафранът се получава от сухите близалца на цветето на минзухара. Повече от 50 000 близалца на минзухар са необходими за производство на само 100 грама червен шафран.

Гръцкият шафран има по-висока оцветяваща от определения международен стандарт за отделните видове шафран. Използва се в гръцката кухня предимно в салати, сосове за картофи и зеленчуци, ориз, супи и варени рибни ястия.

Годишното производство зависи от климатичните условия и варира от 6 до 12 тона чист червен шафран. Изнася се във всички страни от Европейския съюз, Япония, Швейцария, САЩ, арабските страни, Австралия и другаде. През последните години Кооперацията премина към следните действия:

- Работи в най-модерните места;
- Възстановява вътрешната си структура, включително персонала;
- Завърши голям брой проекти в сътрудничество с Аграрен университет в Атина и Аристотелския университет в Солун.

Кооперацията е член на Паневропейския съюз на ароматните растения "EUROPAM", като:

- Получава ISO 9002/1994;
- Разработва метод на биологично отглеждане на шафран;
- Получава сертификат на "Krokos Kozanis" като защитено наименование за произход (Appellation D 'Origine);
- Работи по насърчаване на отглеждането на нови ароматни растения.

Крокос Козани е единственият регион в Гърция, който може да произвежда гръцки червен шафран.

Шафранът се предлага в прах и близалца.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

<http://www.odysea.com/products/saffron>

<http://www.greekproducts.com/saffron/company.html>

Допълнителна информация, свързана с отглеждане на шафран:

<https://www.youtube.com/watch?v=hUz-FYX9eyc>

<https://www.youtube.com/watch?v=gkpd-dQcx9k>

<https://www.youtube.com/watch?v=L8xH1LvPol>

Наръчник за отглеждане на шафран в Европа: *"White Book Saffron in Europe: Problems and strategies for improving the quality of and strengthen competitiveness"*

Ферма Дапонт, Германия

Фермата се намира в Егелхам, Бавария, област Ротал-Ин. Тя е на самостоятелно място на хълм. Пешеходна пътека и велоалея минават близо до фермата. Бизнесът е започнал през 2009 година. Иновативна идея е не само инициативата "Животни на лизинг", но също и намерението на собствениците да си партнират и да сеизгради мрежа в тази област. Те се стремят към създаване добавена стойност и работят усилено върху комбиниране на различни бизнес сегменти:

- *Животни на лизинг* за производство на свинско, говеждо и агнешко, включително консултантски услуги за целия цикъл - от отглеждане до клане.
- *Селски туризъм* на базата на "Mistgabel gegen burnout = вила срещупрегаряне", "Einmal selber Bayer Sein = да бъдеш фермер веднъж в живота си", опознаване на оригинално биологично производство, или просто туризъм / ваканция.
- *Ресторант*: Бротзайт-Станция, предлагащ собствена продукция - свинско месо, органична бира, органично вино и др.
- *Продажба на въздушно сушен бекон от прасе* – Турополие.
- *Курсове по пиано и рисуване* (Изкуство на Хаусбергхоф) сред природата.

Изба „За дълго“, Испания

В една местност, наричана „Форлон“, в землището на Ел Пуерто де Санта Мария, Испания, преди много векове са се отглеждали маслини и лозя, собственост на английски търговец на име Форлон. Александър и Росио откриват информация за топонима на местността, когато започват да обработват и засаждат тези терени. Тази земя на „Виньерон“-а, по името на френските сортове, отглеждани от местните жители, остава вярна на историята, като се отчита, че обновяването на първоначално отглежданите лозя, не е съвместимо с иновативните методи за подобряване качеството на виното. Александър и Росио залагат на екологичното лозарство, както и на възстановяването на местните сортове, изчезнали на практика след филоксерната чума в края на 19-ти век.

Избата Форлонг е семейна фирма, която развива следните дейности:

- Всичко, свързано с лозарството: отглеждане на лозя, производство на вино и търговия с вино;
- Енотуризм – организирани посещения на лозята и избата.

Основните елементи в представената добра практика, които до голяма степен се определят като иновативни и алтернативни са:

- Търсенето на нови резултати във винопроизводството като се използват стари възстановени сортове грозде;
- Използването на методи, базирани на екологичното земеделие и работа на принципа на биодинамичното земеделие, непознато досега в региона;
- Визуализацията на марката, конкретно, етикетите.

Пчеларска ферма от Хисиас, Румъния

Флавиус Хубер е румънски пчелар, който притежава пчеларска ферма в село Хисиас, област Тимис. Основната му дейност е производство на пчелни продукти като например различни видове мед, прашец, прополис, пчелен восък и пчелно млечице. С него се свързват много хора, които искат да закупят някои от гореспоменатите продукти поради високото качество и

свежест. Друга дейност, която пчеларят развива е да организира посещения за хора, които се интересуват от начина на живот на пчелите.

Пчелните продукти на Флавиус срещат засилено търсене от страна на местните общности. Има купувачи от село Хисиас, където се намира пчеларската ферма, както и такива от Тимишоара, главно хора, които се интересуват от приема на органични продукти в своя натоварен градски начин на живот. Освен търговията с висококачествени пчеларски продукти, Флавиус използва случая да информира клиентите си за благоприятното въздействие на апитерапията и ги разхожда из фермата, за да могат да придобият по-ясна представа за това какво е да си пчелар.

Ферма „Козя Поляна“, Полша

Фермата "Козя поляна", която предоставя образователни услуги и икономически дейности в сферата на преработката, се намира в Долна Силезия. Фермата функционира от 2004 г. насам. Собствениците на фермата са започнали своята работа през 2010 г., като основният акцент е производството на сирене. Управляваната от тях Органична ферма "Козя поляна", се намира в близост до „Желен гора“, сред поля и гори, с прекрасна панорамна гледка към планините и Белия хълм. Собствениците подчертават, че образователните дейности, развивани в стопанството в продължение на няколко години, са заради туристите, които идват за закупуване на сирене и искат да чуят как производството му се извършва по екологичен начин. Ето защо фермата през 2014 г., се присъединява към Мрежата от образователни ферми, с цел по-нататъшно развиена образователните дейности.

Площта на фермата е 7,06 дка, а това за условията в южната част на Полша, представлява среден размер ферма. Стопанството е производител на растителни култури, наред с градински насаждения и билки, така и постоянни пасища за добив на сено, използвано за хранене на животни. Животновъдството е фокусирано в една посока - кози (сега в стадото има около 100 животни). Трябва да се подчертае, че Козя поляна е сертифицирана, като органична ферма. През 2010г. „Ломницко козе сирене“ бе включено в списъка на традиционните продукти на Министерството на земеделието и, по време на срещата на високо равнище на Източното партньорство, проведена във Варшава в рамките на първото Полско председателство на Съвета

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

на Европейския съюз, „Ломницко козе сирене“ представи официално Полската кухня [www.serylomnickie.pl 2015].

Образователна дейност: Образователните програми, осъществявани във фермата, са предимно за отглеждане на кози и производство на козе сирене, а също и за популяризиране на екологията. По време на посещенията всички участници могат да опитат произведените тук сирена. Образователната оферта е адресирана главно към деца от предучилищна и училищна възраст, но също така и към възрастни. Тук приемат групи до 50 души. (от пролетта до есента) Програмата и продължителността на престоя във фермата се адаптират спрямо възрастта, нуждите и интересите на посетителите.

Предлагат се програми за:

- Посещения на фермата;
- Хранене на козите и фото сесии с тяхно участие;
- Състезания;
- Истории за нас - кози и сирене;
- Дегустация на сирена и готвени ястия на базата на козе сирене;
- Работилници за сирене.

Млечни продукти, които се предлагат:

- Дълго зряло козе сирене;
- Прясно узрели сирена;
- Козе сирене Рита;
- Сър Грил;
- Кисело и прясно козе мляко.

Опазване на лекарствени вещества в естествени продукти, благодарение на иновативен начин за тяхното съхраняване, Чешка Република

Реализираният проект в Чиченице, Южна Чехия, дава възможност на компанията да предоставя иновативни начини на обработка и съхранение на билки и растения. Новопостроената зала е проектирана така, че през всеки сезон са гарантирани нужната стабилна температура, влажност и циркулацията на въздуха. По този начин се избягват значителни загуби на лекарствените свойства на билките и растенията.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проектът допринася за подобряване на качеството на складираните материали и собствени продукти, позволяват съхранение на по-големи количества суровини и разширяване на обхвата на асортимента.

Благодарение на подкрепата на проекта са създадени нови работни места.

Ферма „Страсер“, Австрия

Фермата се намира във Франкенбург ам Хаусрук в Горна Австрия, в хълмиста местност в подножието на Алпите. Фокусирана е върху директен маркетинг, като се търси и разчита на пряк контакт с клиенти. Директният маркетинг ги прави независими от селскостопанските пазари.

Фокус във работата на фермата е обработката на 100,000 литра мляко годишно и около 25 000 кг масло от сурово мляко. Представяват една от много малкото фирми на пазара, които предлагат само продукти от сурово мляко. При този начин на селскостопанска дейност се работи без химикали. Все още се държат на открито прасета, които са хранени с доставките на млечни продукти или остатъци. Прасетата се обработват до висококачествена шунка и "Кюбелшпек" ("Lardo"). Продуктите от прасетата обогатяват предлагането на фермата от висококачествени продукти.

Пакет от фермера, Полша

Проектът **odrolnika.pl** е създаден и се осъществява от юни 2010 г. от група от осем фермери. Седем от тях имат ферми в провинция Малополска в района на Тарнов, а един се намира в провинция Подкарпатске, в район Дебица – южна Полша, който се характеризира с голяма земеделска

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

фрагментация и фермите се намират в географския район на Карпатите. Целта на проекта е: *директни продажби на селскостопански продукти от малки семейни ферми, за да им се даде възможност за по-нататъшно съществуване.*

Площта на земеделските стопанства варира от 1 дка до 20 дка земеделска земя, но повечето домакинства варират около средното за провинция Малополска – приблизително 3 дка. Тези стопанства са специализирани в производството на плодове и зеленчуци. В рамките на проекта odrolnika.pl се предлагат за продажба:

- Биологични храни, произведени под надзора на органа по сертифициране,
- Традиционни храни, произведени в малки количества по екосъобразен начин, но без надзора на сертифициращия орган,
- Продукти, включени в списъка на традиционни продукти, регистрирани в базата данни на традиционните продукти.

В момента, групата odrolnika.pl директни продажби се прилага по различни начини:

- Онлайн (*пакет от земеделския производител, доставен на клиенти в градовете*);
- Стационарен магазин;
- Изложение на органични и местни продукти във фермата (*по време на дните на отворените врати*) – купувачът има възможността да вземе директно от полето, да вземе продукти от фермата или да купи от мястото на продажба във фермата.

Трябва да се подчертае, че в рамките на проекта odrolnika.pl работи много добре проектиран уеб сайт www.odrolnika.pl, където наред с многобройните бележки, можете да видите диапазонът на селскостопански продукти, да прочетете кратка информация за земеделските производители, участващи в проекта, както и да намерите информация как потребителят може да закупи продукти, и да сподели своето мнение за качеството на предлаганите продукти.

Сайтът разполага с раздел за възможност за присъединяване към сдружението, като производител. На картата на Полша на уебсайта се показва в коя от провинциите можете да пазарувате и къде се планира продажба. Това показва разширяване извън членовете на групата, не само на тяхната оферта, но и диапазонът на директни Проектът odrolnika.pl даде началото на различни инициативи сред земеделските производители, като промоцията на здравословни храни в селския туризъм. Желанието да се опознае производствения процес от туристите доведе до създаването на пакет от местни продукти без продажбата им.

Избрани фермери от групата създадоха туристически пакети, включващи 10 ферми, които са приели да организират пътувания за хора, интересувани се от популяризирането на тази форма на продажби. Описание на всички предложени туристически пакети е предоставено на уеб сайта на Местната Инициативна Група Доначек Биали /Dunajec Biały/, която обхваща съществена част от стопанствата в проекта odrolnika.pl.

Сушилня за лекарствени гъби, Чешка Република

В рамките на проекта, реализиран в Долани, Пардубице, Чехия, се изгражда сушилня, която извлича водата много бързо от гъбичната тъкан при условия, които не унищожават активните вещества, които човечеството използва в лечението дори на най-сериозни заболявания. Друг важен процес е действителната преработка на суровини в много фина фракция, която се извършва при строги изисквания по отношение на температурата.

Така компанията, която отглежда лекарствени гъби, ги преработва по начин, при който се запазват всички активни съставки, които се съдържат в гъбите.

Подслон за едър рогат добитък, Чешка Република

Получател на безвъзмездна финансова помощ от Програмата за развитие на селските райони е семейната ферма, която се занимава с екологично отглеждане на едър рогат добитък, отглеждане на билки и ябълкова градина (Семили, Либерец, Чехия). В предградието на Семили (9000 жители), който се намира в западното подножие на Кърконоше, семейство Пражакови изгражда своята биоферма за едър рогат добитък, билки и ябълки. Екофермата на Пражакови е сертифицирана и всички земеделски дейности се извършват по определения екологичен начин.

Част от изискванията за хуманно отношение към животните са не само размерът на пасищата, но също така и това, че кравите не трябва да бъдат връзвани и следва и през зимата да излизат навън. Поради това е необходимо да се изгради навес, който да осигурява волно извеждане. Животновъдите кандидатстват пред Програмата за развитие на селските райони за безвъзмездни средства от фондовете на Европейския съюз. Проектът им за изграждане на биологичната им ферма навес с място за храната, за водата и индивидуални боксове, е одобрен. Такъв подслон е достатъчен, защото кравите от породата Aberdeen Angus, ако са добре нахранени, добре понасят студа навън.

Подслонът е разположен в туристически регион, затова архитектурно не противоречи на околната панорама.

Агнешко от солени ливади - завладяване на пазара с местни качествени продукти, Швеция

Районът на МИГ CarpeMare се намира на западния бряг на Швеция. Това е красива област с множество малки острови (архипелаг) покрай брега. Главната тема на МИГ CarpeMare е развиване на нови технологии и нови методи в традиционните промишлености.

Островите от южния архипелаг на Gothenburg дълги години са използвани за пасища. През петдесетте години на миналия век последните стада крави изчезват от островите и растителността започва буйно да се множи, което дава отрицателен ефект върху биоразнообразието на областта, намалявайки по този начин стойността на ландшафта и обезсърчавайки туризма.

Marianne Gustavsson и нейното семейство създават сдружение с още две семейства овцевъди. Съвместно семействата имат тридесет овце и разпределиха помежду си работата и дневните грижи за животните, докато стадото се разраства. Пасища за овцете стават взетите под наем ливади на островите. Семействата колят животните за месо за собствена употреба, но с разрастването на стадото решават да продават местните си продукти на широкия пазар. В близост до островите няма дребномащабни кланици, което създава проблеми при доставяне на животните. Поради това възниква голяма нужда от местна, малка по мащаби кланица.

Главни цели на проекта са:

- Анализна възможностите за малки по мащаб съоръжения за клане за семействата от архипелага;
- Да се запазят старите пасища на острова, с цел да се поддържа биоразнообразието на солени ливади (които са твърде уникални пасища на островите);
- Да се лансира търговската марка Saltängslamm (агнешко от солена ливада) като етикет за качество, който гарантира, че месото идва от животни, израснали в добра околна среда и пасли качествена трева от солени ливади. Овцете могат да пият солена вода, което ги прави подходящи за развъждане на островите; това придава на месото им специален вкус, което се използва при маркетинга този местен продукт.

Проектът получава широка подкрепа от местното управление, което довежда до наемане на пет неизползвани военни мобилни кланици от министерството на отбраната. Сдружението наема

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

мобилните кланици пряко от земеделските органи и ги разполага на остров Styrösö за използване от фермерите.

Биологично земеделие, Белгия

Девет местни земеделски производители на биологични земеделски продукти и градинари от територията на МИГ Brugse Ommeland - Белгия основават кооператив, за да насърчат продажбата на регионални биологични продукти. Земеделските производители предприемат няколко съвместни маркетингови стратегии, като изготвяне на календар с всички земеделски производители по проекта, създаване на общи пазарски щандове и организиране на колоездачна обиколка със спирки във фермите участници. Всяка дейност е отговорност на един член от групата. Те оформят финансово споразумение помежду си, за да покрият част от разходите по инициативата. Повече от 50% от общия бюджет на стойност 39 400 евро се финансира от самите земеделски производители (24 400 евро), а останалите равни вноски са от ЕФОГСС и от национални фондове (по 7 500 евро). Инициативата се реализира в продължение на 2,5 години. Конкретните постижения са:

- Обща търговска марка (лого) за регионалните биологични продукти;
- Интернет страница (www.biobrugssommeland.be);
- Изготвяне на билбордове за реклама на панаири, рекламни материали, брошури; календар (изготвени в сътрудничество с регионалната туристическа служба);
- Съвместно закупуване на естествено разграждащи се опаковки.

Може би най-важният резултат от съвместната инициатива е, че биологичното земеделие и местните биологични продукти са вече много по-известни в региона. Засилва се сътрудничеството между био производителите и градинарите и все повече земеделски производители използват екологични опаковки.

Кулинарният регион Almo: ресторанти и регионална търговия (на говеждо) в Almenland, Австрия

Земеделските производители са често изолирани и трябва да работят сами в своите стопанства, както и да произвеждат и да продават месото си; другите предприятия също трудно продават своите продукти. Стана ясно, че местната икономика може да се подобри и развие, ако предприятията започнат да работят съвместно. Този проект предлага такъв пример - на местни земеделски производители и предприятия, които си сътрудничат в производството, обработката и продажбата на „Almo“, месото от планински говеда.

Инициативата се реализира в регион Almenland в централна Австрия. Проектът създава местни партньорства, а сътрудничеството между земеделските производители от Almenland и регионалният производител Schirnhofner е особено предимство за проекта. Инициативата генерира регионален икономически цикъл, тъй като земеделските производители се ползват от професионалния маркетинг на Schirnhofner. Проектът изгражда интегрирана и многосекторна мрежа за развитие. Популяризирането на региона чрез търговската фирма Almenland и успехът на месото Almo довеждат до странични ефекти и подобряване на други бизнеси в региона, като туризъм, голф, риболов, колоездене и горски продукти.

Проектът се състои от две основни части. Първо, Schirnhofner установява успешно връзки за продажбата и рекламата на своето месо с група добри местни ресторанти, наречена „Almenlandwirt“. Второ, говеждото Almenland получава запазена търговска марка, което довежда до създаването на „Almenland Marketing“ — организация, основана в тясно сътрудничество с Schirnhofner. „Almenland Marketing“ извършва успешна рекламна дейност, изтъквайки своето месо Almo като уникален продукт на национално равнище (чрез продажби и маркетинг в супермаркетите и чрез Almenlandwirt). Това впоследствие довежда до други изгодни фактори, като: разгласяване на важното послание „купувай местно“; поставяне на региона Almenland на картата; и създаване на връзка между пазарите за местни хранителни продукти и туризма.

Обединяване с цел популяризиране на територията и същевременно подобряване на профила на местен вид, Полша

Дни на шарана (Dni Karpia!)

Септември и октомври, сезонът за улов на шаран в Полша, са активен период за полските рибари, които се събират около големи, бавно течащи водоеми, за да ловят тази ценна риба. В долината на река Барич (Югозападна Полша) „Дните на шарана“ допринасят за още по-голяма активност в селата около тези водоеми. През 2006 г. местната инициативна група по „Лидер“ (МИГ) взема решение да популяризира местното рибарство, околната среда и местната гастрономия по проактивен начин, който добавя стойност. Тази група стартира инициативата „Дни на шарана“ с цел да популяризира територията чрез този знаков вид, разработвайки местни продукти с високо качество и възможности за еко-туризъм. Районът е защитена зона по „Натура 2000“ и е известен с големия добив на шаран от столетия.

От 2006 г. Дните на шарана са се разраснали и сега привличат около 5 000 посетители всяка година. През 2010 г. са включени 25 мероприятия и 17 ресторанта за продажба на различни продукти от шаран. Тази иновативна концепция дава възможност на производителите да добавят стойност към своя продукт чрез директни продажби, а също така довежда до разработката на нови продукти, като например пушен шаран, който става много популярен сред туристите, посещаващи района.

През втората фаза Дните на шарана се допълват от целогодишна инициатива: разработването на местна марка. Етикетът „Препоръчано от долината на Барич“ се присъжда на местни производители, които поддържат високо качество, характерност, сътрудничество между производителите или доставчиците на услуги, както и грижа за околната среда. Логично Дните на шарана се свързват с етикета за качество. Това е постигнато чрез организиране на състезания по готварство. По време на последните прояви 12 ресторанта участват в състезанията и приготвят различни ястия с шаран. Най-добрите ресторанти се номинират за „Майстор на шарана“ (Mistrz Karpia) и получават правото да използват знака „Препоръчано от долината на Барич“. Тази инициатива спомага за популяризиране на различни начини за приготвяне на шаран и в резултат на това шаранът сега се предлага в почти всеки местен ресторант през цялата година, вместо да се сервира само като типично коледно ястие. Този пример показва как сътрудничеството и обединяването на местните участници около един общ проект може да „отвори“ територията и да доведе до създаване на нови възможности за местни продукти, като по този начин се създава добавена стойност в рамките на територията.

Подкрепа за промоция и маркетинг на местни продукти в района на "Сърцето на Словения"

Местното производство на храни от личните стопанства има голяма важност за подобряването на качеството на живот в областта. Поради появата на множество нови селища и забързания начин на живот, на преден план излиза необходимостта от по-интензивно производство на храни в личните стопанства.

На територията на общините, включени в МИГ-а, има множество по-малки ферми, продукцията им е много малка и много скъпа и съответно конкуренцията е много висока. Проектът „Кооператив Ярина“ включва анализ на излишъците от фермите на територията на МИГ и анализ на потенциалните купувачи (детски градини, училища, болници, специализирани магазини) на местна храна в непосредствена близост. На база на анализа на пазара е разработена стратегия, в която на мрежите от производители са представени нови канали за продажба. Чрез средствата на проекта са създадени нови възможности за производство и маркетинг на храни от личните стопанства.

Отглеждаме плодове със сърце, Словения (1)

В района на общините, членуващи в МИГ "Сърцето на Словения", има множество производители на плодове. Заедно със Земеделския и лесотехнически институт в Любляна и други две обединения на производители на плодове, които също са взели активно участие, е разработен проект *"Отглеждаме качествени плодове със сърце"*. Проведени са два семинара и два цикъла от лекции, на които производителите на плодове са информирани как да повишат качеството на отглежданите плодове. Те са били запознати с физиологичните изисквания на растенията, както и нужните технологични мерки, които оказват влияние върху качеството и здравината на плодовете. Специалистите са дали практически съвети на производителите, свързани с начините за отглеждане на плодове.

Изпълнителите на проекта са се погрижили за представянето на висококачествените плодове в местните медии.

Свързване в мрежа на производителите на местни продукти, Словения (2)

През 2009 г. МИГ - Ярина вече е осъществила проект за подпомагане на маркетинга на местни продукти от личните стопанства, в който е било проучено предлагането и нуждите на района на Сърцето на Словения, като в маркетинговата си стратегия са включени нови канали за продажби. На базата на тези първи важни стъпки към организирано производство на хранителни продукти в личните стопанства, през 2010 г. е разработен надграждащ проект за провеждане на специализирана маркетингова програма. Създадено е сътрудничество с 31 публични институции, които редовно купуват продукти от местните производители на територията на МИГ. Установено е и сътрудничество с хотели и верига от ресторанти в Словения. Използвайки наети превозни

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

средства, МИГ се заема с организирането на общ транспорт на продуктите от производителите до крайните клиенти.

Организиран са и два семинара за фермери за придобиване на познания как да се повиши продукцията, а също така и различни промоционални дейности на изложенията „Природа и здраве“ в Любляна и „Селскостопански и хранително-вкусов панаир“ в Горна Радгона. Предвиждат се и презентации в училищата в района на Сърцето на Словения, както и изпълнение на програми за еко дни във фермите в обхвата на МИГ.

Звено за преработка и стандартизация на пчелен мед, Гърция

Пчеларите от о-в Лерос (част от МИГ Ando, Гърция) се нуждаят от добавяне на стойност към техния суров продукт чрез обработка, качествен контрол и маркетинг, но не разполагат нито с време, нито с необходимото оборудване.

На остров Лерос се намира държавна психиатрична болница, към която през 2002 г. се създава кооператив KOISPE от служители (терапевти по професионални заболявания) на болницата, които искат да разширят обхвата на терапията, като отговорят на нуждите на пациентите в процеса на тяхното възстановяване. KOISPE започва терапевтична дейност в земеделието и кетъринга и се свързва със сдружението на производителите на мед в Лерос. Островът има в изобилие първокачествен мед от мащерка, но местните производители нямат възможност да организират и платят за стандартизацията, опаковането и продажбите на продукта. Социалният кооператив съвместно със сдружението на производителите на мед създават звено за обработка и стандартизация на пчелен мед. Производителите на мед доставят на кооператива мед на определена цена, а KOISPE го обработва в съответствие с европейските хигиенни стандарти (HACCP) и го изнася на пазара. Конкретните резултати са:

- създадени пет нови работни места за една група в неравностойно положение (психично-болните);
- популяризиране на KOISPE и други социални партньорства;
- двама нови млади земеделски производители започват дейност за производство на пчелен мед;
- нараства количеството и е гарантирано качеството на меда

Проектът се реализира в рамките на година и осем месеца.

Панаир без граници – подкрепа за местните продукти, Чешка Република

МИГ „Чешки запад“ подкрепя местни производители и техните продукти с проект „Панаир без граници“. Основната причина, поради която започва реализацията на проекта "Местни продукти" е, че в региона има много способни хора, които произвеждат "нещо", създават, пекат или варят. Много често за тях знае само най-близкият съсед и самите те се сблъскват с ниски продажби на своите продукти.

Затова първата фаза на проекта е да се очертае карта на местните производители, да се създадат бази данни, които могат да се предоставят на местните организатори на панаири и други подобни културни събития, където занаятчиите носят своите продукти на пазара. На панаири те винаги се представят местните продукти на местните жители.

За да могат производителите да модернизират производството си, да го разширяват или променят, се реализира втората фаза на проекта - консултации.

Последна и важна фаза на проекта е създаването на регионален бранд. Подобни брандове вече бяха създадени в редица региони на Чешката република и са много успешни. Местният бранд създава възможност за съвместна реклама, маркетинг и продажби на местните продукти.

Идеята е марката да бъде предоставяна на продукти от комисия, съставен предимно от местни участници и чрез гарантиране на определено качество на продукта. Марка ще получават не само предмети на изкуството и занаятите, но също така храни, селскостопански продукти и услуги. Съвместната промоция или продажба може значително да допринесе не само за самите производители, но също така и за техните продукти и в крайна сметка развитието на целия регион. Закупени са дървени съгъваеми щандове, които МИГ ще използва на панаири, търгове и други инициативи за излагане на местните продукти.

Агротуристически траси, Тахов – Олдржихов, Чешка Република

OLDSTAJ OOD отглежда и обучава коне за езда паркур, занимава се със селскостопански дейности и търговия с домашни животни и също предоставя хотелиерски и туристически услуги. Осигурява условия за отглеждане на 45 коня, 25 от които са нейна собственост, а останалите 20 са настанени срещу такса. Конете се обучават и техните ездаци (професионалисти и любители) тренират. Тук тренират също така и членове на чешкия национален отбор и членове на екипа на модерен петобой. Тези "професионални" ездаци са постигнали много успехи в републикански и международни състезания.

В усилията си да направи конния спорт достъпен за широката публика, OLDSTAJ подготвя 20 км агротуристически траси, които се намират близо до Олдржихов и са разделени по ниво на трудност. Трасите имат потенциал за по-широка употреба – те се намират сред природа и могат да се използват за туризъм, колоездене или бягане. Започват и завършват в територията на фирмата, където вече има изградени съоръжения за туризъм (освежителни напитки, тоалетни, места за паркиране).

Специфичното местоположение на всяко трасе изисква регулиране на движението така, че да се избегнат отрицателните въздействия върху околната среда. Имайки предвид тези факти,

компанията реши да кандидатства с проект за закупуване на машина за косене на трева и опаковане на сеното за транспортиране до депото. Тези машини значително допринасят агротуристическите траси да бъдат успешно реализирани. Ползата от проекта е не само подобряването на външния вид на ландшафта, но също така и появата на нова развлекателна дейност, повишаване на привлекателността на региона и свързаният с нея туристически трафик. Важно предимство е и фактът, че в контекста на трасите ще бъдат създадени две нови работни места.

Прясна и качествена храна от местни ферми

Компанията от Злин, Чехия, VON ООД предоставя на своя уебсайт www.farma-obchod.cz интересна услуга, която свързва фермерите с крайните клиенти и осигурява доставки от фермите директно на клиенти в Моравия и Прага. Тяхното мото е "Пресни качествени храни от нашите ферми можете да купите целогодишно". Сайтът предоставя информация за производителите – местни ферми, някои от тях биоферми, както и връзки с техните сайтове. Самият сайт има и фейсбук страница. На сайта можете да поръчате широк кръг стоки – месо и месни произведения, плодове и зеленчуци, млечни произведения, яйца, мед, вино.

Поръчките трябва да бъдат направени преди 11 ч. в четвъртък сутрин, след което транспортът с поръчките потегля на пътешествие из ферми, от които сте поръчали стоките, и ги закарва на договореното за доставка място, като те са общо 18:

- **Южна Моравия:** Бърно, Ухерске Храдиште, Старе место;
- **Централна Моравия:** Злин/Отроковице, Всетин, Валашске Мезиржичи, Слушовице, Преров, Простейов, Холешов, Оломоуц, Нови Йимин, Лухачовице, Кормнержиш;
- **Северна Моравия:** Острава, Фридек Мистек;
- **Други:** Прага и Йихлава.

Предлаганите стоки не се съхраняват на склад, всичко стига директно до клиента. Доставка е безплатна, заплащането става в брой при доставка. Услугата е особено подходяща за редовни покупки за уикенда.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

www.farma-obchod.cz

Баба от Валашско, Бърно

Фермата предлага всяка неделна вечер в Бърно домашно приготвени сладки, торти, кнедли, тестени изделия - всички изработени от органични съставки и ръчно изработени от баба. Домашни яйца, прясно козе мляко и сирене, прясно краве мляко и сирене, извара, суроватка. Възможност за покупка на домашни птици, домашно телешко, заешко, козе месо и сезонни плодове и зеленчуци.

Има възможност за ежедневна поръчка след уговорка по телефона.

Екологична ферма Новак – Сира

Съпрузите Опатърни през 1991 г. купуват свинеферма в Сира. Там се развъждат свине от породата Landrace. Сградата принадлежи земеделското дружество Збирох, на което и днес новите собственици изплащат фермата. Постепенно във фермата започват да се отглеждат свине, овце и крави. В началото се работи върху 180 хектара земеделска земя, от които двадесет хектара - собствени.

През 1997 г. към фермата се присъединява дъщерята Хана Новакова със семейството си, които се включват с голям ентузиазъм в бизнеса. Двете семейства решават да купят 40 броя овце, 10 крави и като едни от първите сред дребните земеделски производители залагат на пасища. Днес във фермата екологично се отглеждат 100 овце от породата Charolais, 100 прасета – смеска между породите Landrace и Бяла благородна и 30 крави от породата Charolais.

Отгледани са породисти бичета от месния тип, което собствениците считат за голям успех. Сега във фермата се работи върху 150 хектара земя, от която 70 хектара – собствена земя. Бъдещето на фермата собствениците виждат като семейна ферма, бе за се увеличава броя на животните или земята. Искат да продължат да развиват биологично земеделие, към което вече са включили и прасетата. Намерението е да се изгради линия за преработка на месо и да се доставя качествено

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

месо на потребителите. Освен това фермерите имат намерение да продължат да отглеждат качествени животни разплод както при едрия рогат добитък, така и при овцете.

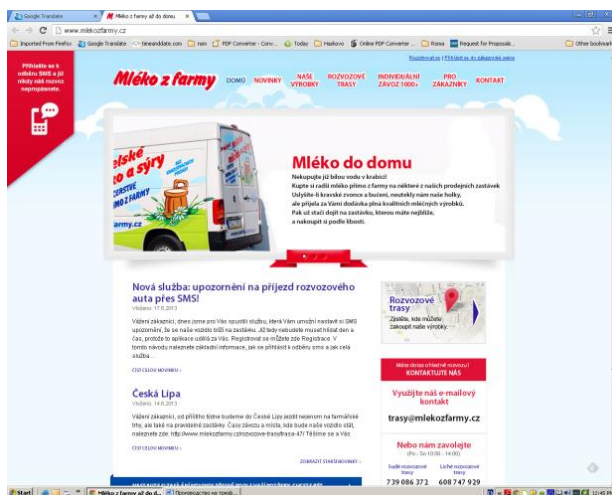
Средночешки регион: Мляко от фермата до вашата врата

От 2010 г. млекарски коли със звуци на мучене и звънци оповестяват докарването на пресни млечни продукти на вашата улица. Можете да получите и известие със sms, че поръчаното от вас мляко пристига. Проектът „Мляко от фермата“ (mlekozfarmy.cz) на Станислав Немец и Ян Милер поради големия интерес към качествени млечни продукти бързо се разраства. Географското покритие на проекта става все по-обширно: Средночешки регион, Прага, Карловехрадецко.

Всички млечни лакомства са направени без химикали и консерванти: масло, сирене, извара, йогурт, кефир, млечни напитки. Основният доставчик на мляко за производството им е съавторът на проекта Ян Милер. "Предимството на нашите млечни продукти е, че те не трябва да се транспортират надалеч и така нашите клиенти ги получават до един ден от доенето на млякото. Млякото само пастеризираме, то запазва вкуса и другите си качества.

Повече от сто дойни крави има фермата на Милер в Свъркине. Те са свободно пасящи и сами определят къде да прекарат нощта – навън или в плевнята, където могат да се връщат само за доенето.

Продуктите от проекта „Мляко от фермата“ са местни и дават възможност хората да купуват органични и здравословни продукти от известен произход, като този начин подпомагат местните фермери.

<http://www.mlekozfarmy.cz/>

Добржиш: Градските панаири – градът подкрепя местните предприемачи

Благодарение на тясното сътрудничество на общинската власт с обществеността в Добржиш за кратко време се поставят основите на редовното организиране на панаири, в които местните регионални производители представят своите продукти. Жителите на Добржиш и околностите по този начин могат редовно да си купуват храна и други продукти, които идват от техния регион и са екологично чисти и свежи. Панаирите насърчават местното производство, регионалната

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

икономика и заетостта; клиентът е в директен контакт с производителя и с изчезването на посредниците може да пазарува стоките по-евтино от супермаркета.

Първата стъпка по пътя към редовното провеждане на панаири е организираното две поредни години събитие, озаглавено "Да създаваме заедно." На него местният бизнес и неправителствените организации безплатно и по забавен начин представя своите продукти и услуги. Инициативата е доброволна и с възможно най-малки разходи, Първоначално се ангажират най-вече неправителствените организации, но градът успява да убеди да се включат и повече предприемачи.

През 2010 г. собственичката на магазин "Ние се хранят здравословно – магазинче за здраве" проявява интерес към организиране на панаир. Така до панаир на регионалните продукти остава само една малка стъпка. Активни бизнесмени заедно с ръководството на града за кратко време организират събитието.

Организирането на панаири в региона има положителни ефекти:

- Видимост на търговци и производители, които произвеждат храна, и занаятчии;
- Подкрепа за сближаването на собствениците на малък бизнес и други в региона;
- Насърчаване на социалните взаимоотношения продавач-купувач;
- Повишаване на осведомеността за потенциала на региона;
- Създаване на методология организиране на панаири / пазари на земеделските производители в градовете.

Пазари за земеделски производители

Град Прага в сътрудничество с кварталите започна да организира пазари за земеделски производители, които печелят все повече популярност сред жителите. В Прага, в помещението на Холешовицкото тържище, се провежда пазар, който надминава всички останали по размер на продажбената площ, брой сергии и най-голям асортимент на продуктите. Широкият асортимент предлага на клиентите освен традиционните плодове и зеленчуци също така домашно приготвени колбаси, млечни продукти, тестени изделия, ябълки, мед, прясно мляко от млечен автомат и много други изделия за бита. Храната е местна и прясна.

С организирането на пазарите за фермери градът има за цел да подпомогне земеделските производители да рекламират и продават своите продукти, да увеличат интереса на хората към чешките земеделски продукти, и да насърчат здравословния начин на живот. Алтернативният начин на пазаруване на хранителни продукти, с акцент върху качествените продукти чешки и биопродукти може да допринесе за опазване на околната среда (намалява транспортирането на стоки, намалява потреблението на пестициди и изкуствени торове и т.н.).

Всетин: Насърчаване и използване на Fair trade и регионални продукти

Град Всетин е един от първите (2006 г.), решили да насърчат използването на Fair trade и регионални продукти, с цел не само да подкрепи дребните земеделски производители в сферата на стоки като кафе, какао или шоколад, но също така и да насърчи местното развитие чрез закупуване на регионални продукти от местни производители. Всетин провежда широка разяснителна кампания по темата. През следващите години Всетин започва целенасочена кампания за насърчаване на използването на биологичните храни и традиционни за региона продукти, особено регионалните марки „Произведено в Бескиди“ и „Традиции на Белите Карпати“. Основните дейности на града са:

- Провеждане на лекции в местните организации за Fair Trade (напр. семеен център, обществена библиотека и т.н.);
- Дегустация на продукти Fair Trade;
- Уъркшоп „Готвим биологични храни“;
- Панаир на регионални производители;

- Използването на регионални продукти като реклама, сувенири и подаръци за клиенти, партньори, гости и под.

Летовице: По-чиста продукция в земеделието

Фирма LEDEKO реализира проект, насочен към намаляване на вредните емисии във въздуха, причинени от селскостопански животни. Използвайки методология за по-чисто производство, се постига намаление на емисиите на амоняк в атмосферата всяка година с 1,81 тона. Еднократните инвестиционни разходи са размер на 2 милиона крони. Икономическият ефект е нетна печалба на предприятието след плащането на данъците 694 000 чешки крони, което означава че възвръщаемостта на инвестициите е 2,88 години. Дейностите са документирани в по-чисти проекти на продукцията, което е собственост на предприятието. Активността е постепенно от началото на 2007 г., ще се изпълнява постоянно.

Фермерски магазин в Оломоуц

Регионалните производители на храни имат в Оломоуц свой магазин. Те предлагат в него сертифицирани продукти, като произходът и качеството са гарантирани. Според дребните земеделски производители не е лесно да стигнеш пазара и затова те приветстват новата форма на търговия като добре дошла. Всеки продукт, който се представя в магазина, първо се оценява и одобрява комисия. Продуктът получава съответен сертификат. Положителна оценка досега са получили 19 регионални производители. Решение чакат други осем.

Под марката „Хана - регионален продукт“ по-рано са били продавани само ръчно изработени предмети. Сега хората могат да купуват продукти с тази марка като мляко, наденица или хляб. Наред да обърнат внимание на регионалните специалитети и да ги включат в менюто си са градските ресторанти и заведенията около ски-пистите в Йесеники. Общината също подкрепя идеята за развитие на гастро-туризъм.

<http://www.regionalni-znacky.cz/hana/>

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Фермерски магазин в Пилзен

В три магазина – в Пилзен, Шафаржикови сади и Клатови – както и през интернет можете да купите пресни продукти от местни производители с гарантирано сертифицирано качество и ясен произход. Сайтът на фирмата „Фермерски магазин“ представя отделните производители, асортимента им: хляб и тестени продукти, мляко и млечни продукти, месо и месни продукти, плодове и зеленчуци, яйца, кокошки, сладка и конфитюри, мармалад, риба, биопродукти и др.

Магазините дават възможност на клиентите да пазаруват автентични, качествени местни продукти с доказан произход, отгледани и изработени с любов и уважение към природата. Така потребителите помагат на местните фермери, грижат се за собственото си здраве и за природата.

<http://www.farmarsky-obchod.cz/>

IX. Приложения

АНКЕТНА КАРТА

Проучване на възможности и добри практики за развитие на алтернативно земеделие на територията на МИГ Стамболово – Кърджали 54

Настоящият въпросник има за цел да набере информация относно възможностите за развитие на *алтернативно земеделие* на територията на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“ през погледа на живеещите на територията, както и да установи нагласите за стартиране на бизнес в сектор земеделие.

1. Какви са основните пречки, според Вас, пред развитието на земеделие във вашата община?

- ☐ Липса на малобагаритна техника за обработка на почвата и животновъдните ферми
- ☐ Разпокъсаност на земята
- ☐ Няма млади хора, които да обработват земята
- ☐ Няма финансови средства, които да се инвестират
- ☐ Неблагоприятни почвено климатични условия
- ☐ Дивите животни
- ☐ Друго (моля, посочете)

2. Какво считате, че следва да се промени за да се развива активно земеделието във вашата община?

- ☐ Да се окрупнят земеделските площи
- ☐ Да се осигурят пазари за произведената продукция
- ☐ Да се създадат кооперации/групи/организации на производители
- ☐ Да се дават повече субсидии
- ☐ Каквото и да се промени, земеделието няма да се развие
- ☐ Друго (моля, посочете).....

3. Съществува ли, според Вас, на територията на Вашата община алтернатива на сегашните земеделски култури и отглеждани животни?

- ☐ Да ☐ По-скоро да ☐ По-скоро не ☐ Не

4. Ако да, кои (какви), според Вас, култури, могат да заместят сегашните традиционно отглеждани на територията?

- ☐ Лешници
- ☐ Орехи
- ☐ Бадеми
- ☐ Други култури на трайни насаждения (моля, посочете)
- ☐ Лавандула
- ☐ Други етерично-маслени култури (моля, посочете)
- ☐ Градински чай
- ☐ Шипка
- ☐ Бял риган
- ☐ Мащерка
- ☐ Планинска чубрица
- ☐ Маточина
- ☐ Валериана

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

- ☐ Кориандър
☐ Други лекарствени култури (моля, посочете).....
☐ Култивирани гъби
☐ Други алтернативни на изброените култури (моля, посочете)
.....

5. Смятате ли, че е възможно да се развива биологично (органично) земеделие във Вашата община?

- ☐ Да ☐ Ограничено ☐ Не ☐ Не мога да преценя

6. Ако решите да станете земеделски биопроизводител, бихте работили по направление:

- ☐ Биологично растениевъдство ☐ Биологично пчеларство ☐ Биологично животновъдство

7. За да бъдете успешен биопроизводител, имате нужда най-вече от:

- ☐ Обучение, специализирани курсове
☐ Подкрепа за инвестиции и закупуване нови машини, съоръжения и технологии
☐ Подобряване на достъпа до пазара
☐ Подкрепа за маркетинг и реклама на биопродукцията
☐ Подкрепа за развитие на малко и/или средно предприятие
☐ Подкрепа за сдружаване с други малки и средни производители
☐ Подкрепа за осигуряване на квалифицирана работна ръка
☐ Подкрепа за подготовка на проекти по ПРСР
☐ Друго (моля, посочете).....

8. Вие, лично, планирате ли да се занимавате със земеделие?

- ☐ Да ☐ Само в краен случай ☐ Не

9. Моля, посочете културата, която бихте отглеждали (отглеждате към момента, ако е приложимо)?
.....

10. Мислите ли, че бихте имали нужда от специализирана консултация в сектора, ако решите да се занимавате със земеделие?

- ☐ Да ☐ Не

11. Вие живеете в: ☐ Община Стамболово ☐ Община Кърджали

12. Вашата възраст:

- ☐ между 18 и 29 г. ☐ между 30 и 40 г. ☐ между 41 и 50 г. ☐ между 51 и 60 г. ☐ над 60 г.